

IZDANJE I, BR. 3

Mart 2016

Observer Sektora Bezbednosti Kosova

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Ovo izdanje je deo projekta „Nadgledanje Sektora Bezbednosti Kosova, podržane od strane projekta Promovisanje Demokratskog Društva (PSD), finansirano od Švajcarske Kancelarije za Saradnju na Kosovu (SCO-K), pod upravljanjem Kosovske Fondacije za Civilno Društvo (KCSF)

Sadržaj ovog izdanja je odgovornost samo KIPRED-a, i ni na koji način se ne može smatrati kao stajalište SCO-K- ili KCSF.

Pripremili: Lulzim Peci, Mentor Agani, Gent Gjikolli, Blend Zyrapi i Bardhë Xhoi

Copyright © 2016, KIPRED. Sva prava su rezervisana. Nijedan deo ovog izdanja se ne može reproducovati, sačuvati u bilo kakvom povratnom sistemu, ili preneti u bilo kom obliku ili bilo kojim elektronskim, mehaničkim, fotokopirajućim, snimateljskim ili drugim uređajem, bez prethodnog pismenog odobrenja od strane izdavača. Molimo vas da kontaktirate: e-mail: info@kipred.org ili br. tel. +381 38 227 778.

Izdaje:

Kosovski Institut za Istraživanje i Razvoj Politika (KIPRED)
Ul. Abdyl Frashëri, Br. 44
10000 Priština, Kosovo
Telefon i faks: +381 38 227 778
www.kipred.org

Sadržaj

Uvod	4
1. Nadgledanje Sektora Unutrašnjih Poslova.....	6
2. Nadgledanje Sektora Snaga Bezbednosti.....	16
3. Nadgledanje Sektora Obaveštajne Službe	23
4. Javna (Ne)Transparentnost Obaveštajne Agencije Kosova	32
5. Analitički pregled istraživanja javnog mnenja.....	48

UVOD

Treći broj prvog izdanja Observera Sektora Bezbednosti Kosova (OSBK) analitički tretira ključna pitanja sektora unutrašnjih poslova, obaveštajne službe i Bezbednosnih snaga, koja su preovladala javnu diskusiju i parlamentarno nadgledanje ovih sektora tokom razdoblja 15.novembar 2015 – 15.mart 2016. U jednom posebnom radu analize javnih politika, OSBK tretira, takođe, i javnu (ne)transparentnost Obaveštajne službe Kosova (OSK), kao i predstavlja rezultate istraživanja javnog mnenja u vezi sa poverenjem koja se tiče pitanja bezbednosti u odgovarajućim vladinim institucijama i njihovim rukovodiocima, kao i u odgovarajućim parlamentarnim komisijama.

U sekciji unutrašnjih poslova ukratko su analizirani razvoji vezani sa bacanjem suzavca u Skupštini Kosova, suspendiranjem dva policajaca u Prizrenu zbog umešanja politike, rad Komisije za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje Kosovske bezbednosne snage, i predstavljeni su nalazi istraživanja javnog mnenja u vezi poverenja građana koja se tiču pitanja bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP) i u Policiji Kosova, kao i u odgovarajućoj parlamentarnoj komisiji.

U sekciji bezbednosnih snaga analizirane su proceduralne anomalije zakonodavne prirode i stvaranja politika Ministarstva za Kosovske Bezbednosne Snage (MKBS), rad Parlamentarne Komisije za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje Kosovske Bezbednosne snage, i predstavljeni su nalazi istraživanja javnog mnenja u vezi poverenja građana koja se tiču pitanja bezbednosti u (MKBS), u KBS i u odgovarajućoj parlamentarnoj komisiji.

U sekciji obaveštajne službe analizirani su nalazi u vezi sa verifikacijom bezbednosti, rad parlamentarne Komisije za nadgledanje OAK-a, kao i nalazi istraživanja javnog mnenja u vezi poverenja građana koja se tiču pitanja bezbednosti u OAK, njenog Direktora i u odgovarajućoj parlamentarnoj komisiji.

Na kraju ovog broja OSBK-a predstavljamo i kratku analizu ključnih nalaza istraživanja javnog mnenja o poverenju koju građani imaju o institucijama sektora bezbednosti na Kosovu, koja je razvijena na kraju februara 2016 godine. Ovde, osim opisa trenutnog stanja ovog poverenja, analizovani su i trendovi njegove izmene u usporedbi sa istim merenjima obavljenih ranije, odnosno u julu i u novembru 2015 godine.

1. NADGLEDANJE SEKTORA UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Uvod

U razdoblju novembar 2015 - mart 2016, kao problematika Sektora unutrašnjih poslova i dalje je bila upotreba suzavca u Skupštini Republike Kosova od strane opozicionih političkih partija (Pokret Vetëvendosje (LVV), Alijansa za budućnost Kosova (AAK) i Nisma). Iako je pitanje suzavca tretirano i u prošlom broju Observera, vidi se za potrebno da se isto tretira i ovde, jer su institucije bezbednosti Kosovaponovo podbacile u sprečavanju unošenja suzavca u zgradu Skupštine Kosova.

Drugo važno pitanje, koje se tiče srovođenja zakona i tretiranja osoblja Policije Kosova, i koja će se tretirati u ovoj analizi, jeste slučaj Regionalne policijske stanice u Prizrenu, odnosno suspendovanje dva policajaca, koji su kaznili za pogrešno parkiranje Ministra bez portfelja. G. Rasima Demirija.

Takođe, u jednoj posebnoj sekциji ove analize tretiraće se i nadgledanje Sektora unutrašnjih poslova od strane parlamentarne Komisije za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje Kosovske bezbednosne snage (KBS), kao i poverenje građana u institucije ovog sektora.

Zatajanje sprečavanja unošenja suzavca u Skupštini Kosova

Uprkos činjenici da je šefu obezbeđenja Skupštine Kosova, kapetanu Fatmir Shaqiri, promenjeno radno mesto, i to na veoma nejasan način, unošenje suzavca u Skupštini Kosovai i dalje ostaje "business as usual" – „običan posao“.

Ne treba zaboraviti da je kapetan Shaqiri prvo bitno bio optužen za saradnju sa opozicijom oko unošenja suzavca u Skupštini Kosova, i to direktno od samog Predsednika Skupštine Kosova, Kadri Veseli-ja¹. Kasnije je Policija Kosova, kapetanu Shaqiri-ju promenila položaj i zadatak, i javnom mnenju je bilo doznato da je nad njim primenjena mera suspenzije,² uprkos činjenici da je dato obrazloženje za promenu njegovog radnog mestabio pobačaj zabrane unošenja suzavca u Skupštini Kosova od strane nekoliko poslanika.³

Međutim, daljnja razvijanja su dokazali da su oba dve izjave o kapetanu Shaqiri-ju, jedna Predsednika Skupštine, g. Kadri Veseli-jai druga Policije Kosova, bila neosnovana, i da nije bio problem samo on, pošto je suzavac i dalje upotrebljivan u svakoj plenarnoj Skupštine Kosova.

U ovom slučaju pojašnjeno je da sprečavanje unošenja suzavca nije zavisilo samo od postupljanja kapetana Shaqiri-ja, i da ovaj pobačaj i dalje dovodi u pitanje očuvanje bezbednosti Skupštine Kosova. U vezi sa ovim pitanjem, odgovornosti za pobačaj sprečavanja unošenja suzavca u Skupštini Kosovane može pobeći celi komandni lanac Policije Kosova. Šta više, iako je ovaj problem

¹Bota Sot: Veseli: Šef obezbeđenja Skupštine sarađivao je sa opozicijom, 14.decembar 2015, <http://botasot.info/lajme/491017/veseli-shefi-i-sigurimit-te-kuvendit-ka-bashkepunuar-me-opoziten>

²Koha: Sheqiri nije suspendovan, prebačen je zato što je podbacio da obezbedi Skupštinu, 14.decembar 2015, <http://koha.net/?id=27&l=89036/>

³Ibid.

trajao pola godine, parlamentarna Komisija za za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS, nijednom nije uvidela za shodno da pozove na saslušanje odgovorne strukture Policije Kosova. Neučestvovanje opozicije na sednicama Komisije nemože se uzeti kao alibi od strane poslanika pozicije da se ne tretira ovo veoma osetljivo pitanje po bezbednost Skupštine.

Mešanje politike u sprovođenju zakona

Dana 13.jula 2015, dva saobraćajna policajaca u opštini Prizren, Nazmi Jahiri i Enver Sejfullahu, dok su vršili njihovu dužnost,⁴ izricali su kaznu Ministru bez portfelja, g.Rasimu Demiri-ju, zbog pogrešnog parkiranja vozila.⁵ Ministar Demiri je odmah podneo žalbu protiv dva policajaca za neprimereno ponašanje, i takođe je iskoristio politički autoritet da kao ministar zatraži suspenziju dva policajaca sa dužnosti⁶. Unutar samo nekoliko časova, komandant Policijske stanice u Prizrenu, g. Nexhami Krasniqi, je prosledio policajcima Jahiri i Sejfullahu rešenje o 48 časovnoj suspenziji, sa obrazloženjem da su oni „obuhvaćeni u incidentu koji predstavlja teško disciplinsko kršenje“, na osnovu „Administrativnog uputstva 06/2012 o disciplinskim kršenjima merama i procedurama u Policiji Kosova, član 47, paragrafi 3 i 4“.⁷ Međutim, ovo nije završeno samo time, jer je policajcima produžena mera suspenzije i za tri meseca, pošto je nad njima već početa istraga⁸.

Ovde treba istaći da je KIPRED zatražio intervju sa službenicima u policijskoj stanici u Prizrenu u Komandi Policije Kosovau Prištini, međutim nijedna od tih stranaka nije izrazila spremnost da se izjasni o ovom pitanju. Jedini koji su uzvratili pozitivni odgovor u vezi ovog pitanja bili su službenici Policijskog Inspektorata Kosovoa (PIK). PIK je informisao KIPRED da nakon završetka istrage slučaja,

⁴ Zéri: Kaznili su ministra, suspendovani su policajci (VIDEO), 12.februar 2016, <http://zeri.info/kronika/75939/denuan-ministrin-u-suspenduan-policet-video>

⁵ Član 99 Zakona br. 02/L-70 o bezbednosti na putnom saobraćaju, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2574>

⁶ Ibid.

⁷ Zéri: Kaznili su ministra, suspendovani su policajci (VIDEO), 12.februar 2016, <http://zeri.info/kronika/75939/denuan-ministrin-u-suspenduan-policet-video>

⁸ Ibid.

došli su do zaključka da u radu policajaca Nazmi Jahiri i Enver Sejfullahu nisu pronašli nijednu zakonsku povredu ili učinjeno krivično delo s njihove strane.⁹

Nakon konstatacije PIK-a da nije bilo kršenja, ovo pitanje je stiglo u Upravi za profesionalne standarde, koja je izala sa izveštajem s kojim su policajci Nazmi Jahiri i Enver Sejfullahu proglašeni nevinima u gore navedenom slučaju, i na osnovu toga, oni su kasnije враћени na posao.¹⁰

Primena zakona koje je rezultiralo povratkom na posao policajaca Jahiri i Sejfullahu je funkcionalo u celini, međutim korišćenje političkog autoriteta radi uticanja u vršenju zadataka od strane pripadnika Policije Kosova – kako pokazuje i ovaj sasvim obični slučaj – jeste veoma zabrinjavajuće kada je reč o primeni zakona nad političkim zvaničnicima, što ostavlja otvoreni put za njihovu nedodirljivost. Takvi slučajevi, kao ovaj policajaca Jahiri i Sejfullahu, koji iako su privremeno pretrpili zbog toga što su primenili zakon, može uplašiti druge policajce u vršenju zadataka kada se suočavaju sa vladinim zvaničnicima i onima sa političkim uticajem, kada ti isti krše zakon.

Šta više, ironična je činjenica da do sada nije bilo nikakve informacije da li je ministar Demiri platio kaznu koju su mu izrekli policajci Jahiri i Sejfullahu zbog pogrešnog parkiranja. Ministar Demiri, kao visoki vladini zvaničnik, koji se plaća od poreskih obveznika Kosova, obavezan je da informiše javnost za isplatu kazne, i ako to ne učini, onda sama Policija Kosova treba da upozna javnost o ovom pitanju.

⁹ Telefonski razgovor sa g. Arbër Zeka, Policijski inspektorijat Kosova, 11.mart 2016.

¹⁰ Zëri: Kaznili su ministra, suspendovani su policajci (VIDEO), 12.februar 2016, <http://zeri.info/kronika/75939/denuan-ministrin-u-suspenduan-policet-video>

Parlamentarno nadgledanje

U razdoblju novembar 2015 - mart 2016, parlamentarna Komisija za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS održala je četiri sednice, i to 22.novembra i 22.decembra 2015.god., kao i 4.februara i 9.marta 2016.god.

Na sednici 20.novembra 2015,što se tiče Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) i Policije, pred Komisijom su izveštavali Drita Xheladini, direktorka Departmana za budžet i finansije u MUP-u, Bekim Demiri iz Državne agencije za zaštitu ličnih podataka, Mexhid Dragusha, rukovodioc Divizije zabudžet u Policiji Kosova, Esat Hasolli, rukovodiocfinansija u PIK-u i Ismail Smakiqi iz Akademije Kosova za javnu bezbednosot.

U ovoj Komisiji je izveštavano o usvojenom budžetu od Vlade za MUP, i tu je istaknuto da je budžet MUP-a smanjen za 5.59 %. Zvaničnici su pokazali zabrinutost zbog smanjivanja budžeta za MUP, jer ovaj budžet ne može pokriti neke projekte MUP-a i Policije. G. Mexhid Dragusha je istaknuo da smanjivanje na pola budžeta za Policiju Kosova otežava postizanje objektiva Policije Kosova, i da to ima implikacije i u međunarodnoj saradnji, pošto Policia Kosovaima za cilj učlanjivanje u Interpol i u Europol. Jedna druga implikacija, premag. Ismail Smakiqi je i u Akademiji Kosova za javnu bezbednost (AKJB), pošto ima potrebe za povećanje broja obuka za Policiju Kosova za 30%, što automatski povećava potrebu za dodatne robe i usluge.Premag. Esat Hasolli, i PIK će imati poteškoće u raspoređivanju svoje misije zbog sticanja budžeta.

Takođe, poslanik Anton Quni je pomenuo i pitanje da tokom mandata prošle Vlade, tokom nadgledanja finansijskih troškova MUP-a i Policije, radna grupa je pronašla zloupotrebe, i da u vezi toga nije imala nikakve dodatne informacije.¹¹

Dokle, na sednici od 2.decembra 2015, što se tiče MUP-a i Policije, na dnevnom redu je bio izveštaj sa preporukama o nadgledanju primene Zakonabrv. 04/L-076 o policiji, koji je pripremljen od poslanika članova ove Komisije. Izveštaj sa preporukama je predstavio g. Nuredin Ibishi, koji se ticao nadgledanja Zakona o policiji, poseta na terenu, javnim saslušanjima i drugim aktivnostima. Komisija je podnela 17 preporuke za MUP, Policiju i PIK.U nastavku je dat sažetak preporuka za ove tre institucije: one kontinuirano treba da povećaju kapacitete inivo nadgledanja i saradnje u vršenju zadataka i zakonskih ovlašćenja; policijski službenici trebaju se obuhvatiti u certifikovanim programima obrazovanja i obučavanja za upoznavanje i primenjivanje odredbi predviđenih zakonima na snazi; u okviru nadležnosti MUP-a, preko memoranduma, sporazuma i drugih akata saradnje trebaju se funksionalizovati i ojačati odnosi između Policije i drugih agencija za primenu zakona na Kosovu; treba se razmatrati mogućnost za osnivanje Sudske policije i takođe treba se reformirati sistem gradiranja , i Policiju treba oslobođiti od visokog nivoa sekundarnih aktivnosti; MUP i Policija Kosovatrebaju povećati međunarodnu policijsku saradnju s time da Policija Kosova treba da se učlani u regionalnim i međunarodnim organizacijama bezbednosti i policije.

Parlamentarna Komisija za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS je održala sednicu i dana 4.februara 2016, gde je na dnevnom redu bilo razmatranje Plana rada Komisije za 2016.godinu. Za ovu Komisiju treba istaći i izraženu zabrinutost g. Anton Quni, da situacija u Skupštini Kosova i nasilna protestiranja koja su se dogodila u ovom razdoblju, uticala su da se Policija Kosova sa svim raspoloženim kapacitetima, usredsredi na protestima, što je preselilo pažnju od drugih pretejućih pitanja.

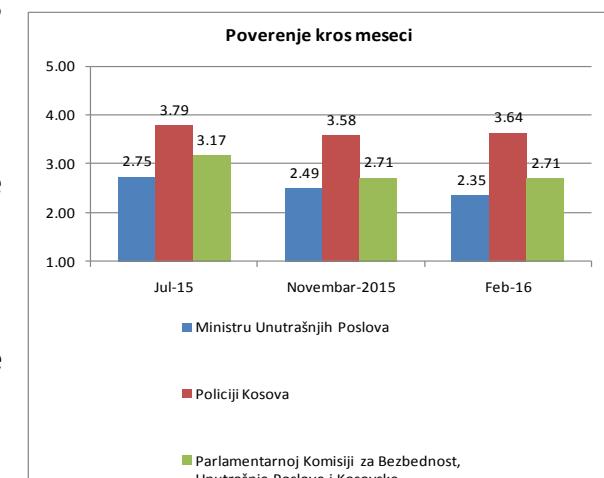
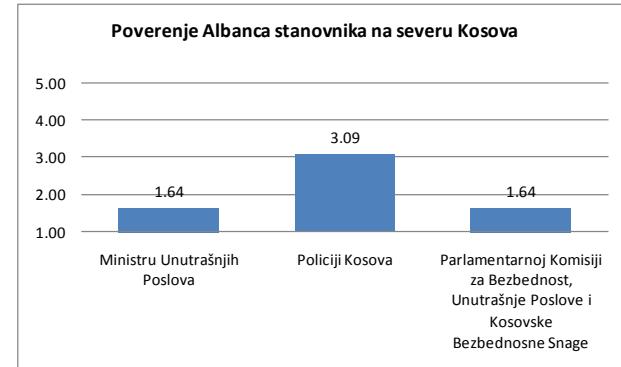
¹¹ Komisija za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje Kosovske bezbednosne snage, 20.novembar 2015, http://www.assembly-kosova.org/common/docs/proc/proc_2015_11_20_10_6214_a1.pdf

Poverenje građana Kosova u Ministarstvo unutrašnjih poslova, u Policiju Kosova i u parlamentarnu Komisiju za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje Kosovske bezbednosne snage.

Anketovani građani u februaru 2016 imali su mogućnost da nivo poverenja kojeg imaju u institucije i u institucionalne rukovodioce izraze brojevima, i to od 1 do 5., gde se sa 1 ocenjuje najniži nivo poverenja, a sa 5 najveći.

Kada upoređujemo obavljena anketiranja u julu i novembru 2015 i februaru 2016, u vezi opšteg poverenja u MUP, imamo nastavak opadanja poverenja. S druge strane Policija Kosova je imala mali pomak u usporedbi sa novembrom 2015. Dokle, parlamentarna Komisija za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS nastavlja da ima isto poverenje kao ono u novembru 2015.

Što se tiče izraženog poverenja etnitetu, Policiji Kosova najviše veruju Albanci koje sleduju druge zajednice. Ministar unutrašnjih poslova uživa najviše poverenja u drugim zajednicama, koje sledi albanska zajednica, i manje kod srpske zajednice. Parlamentarna Komisija zaunutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS takođe najviše veruju druge zajednice, zatim albanska zajednica, a najmanje poverenja imaju kod srpske zajednice.

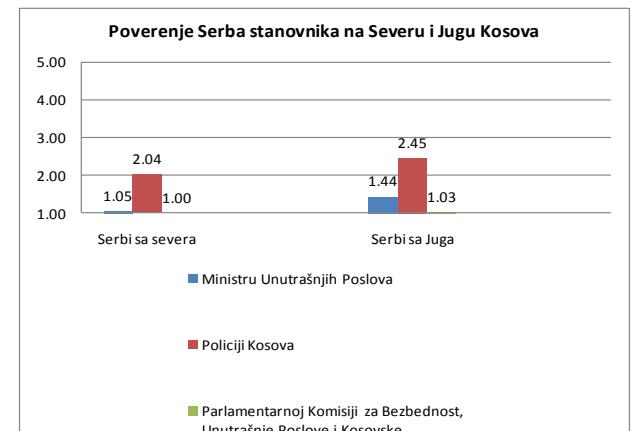
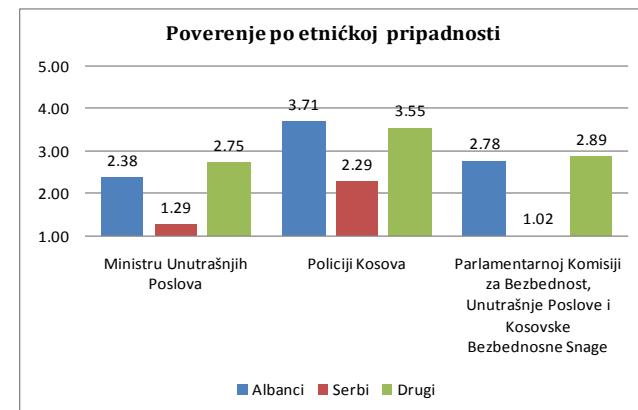

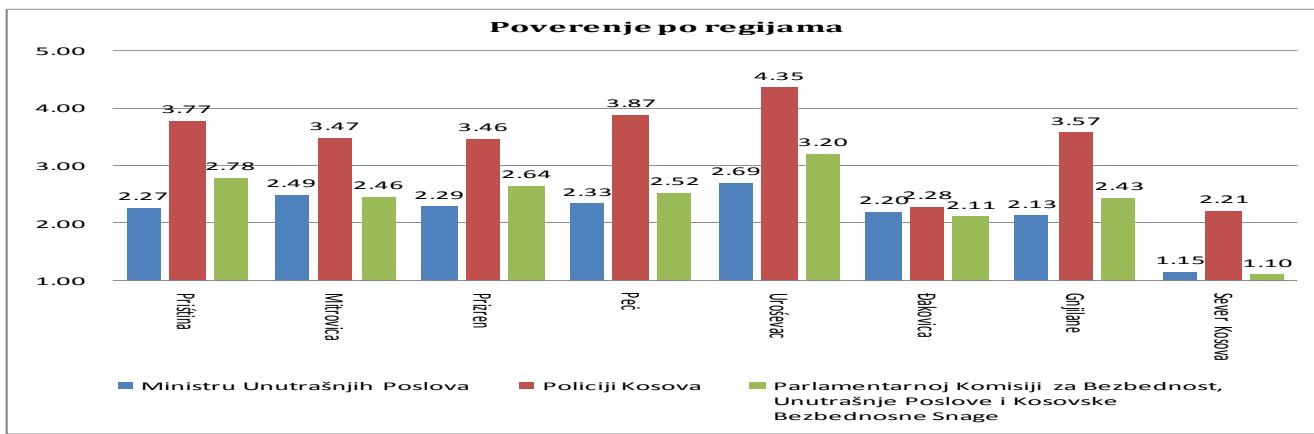
Što se tiče albanskog stanovništva na severu Kosova, oni najviše poverenja imaju u Policiju Kosova, dok Ministar unutrašnjih poslova i Parlamentarna Komisiji za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS uživaju mnogo nisko poverenje.

Dok srpsko stanovništvo na jug i severu najviše veruju Policiji Kosova, a u međuvremenu Ministar unutrašnjih poslova i Parlamentarna Komisija za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS uživaju minimalno poverenje.

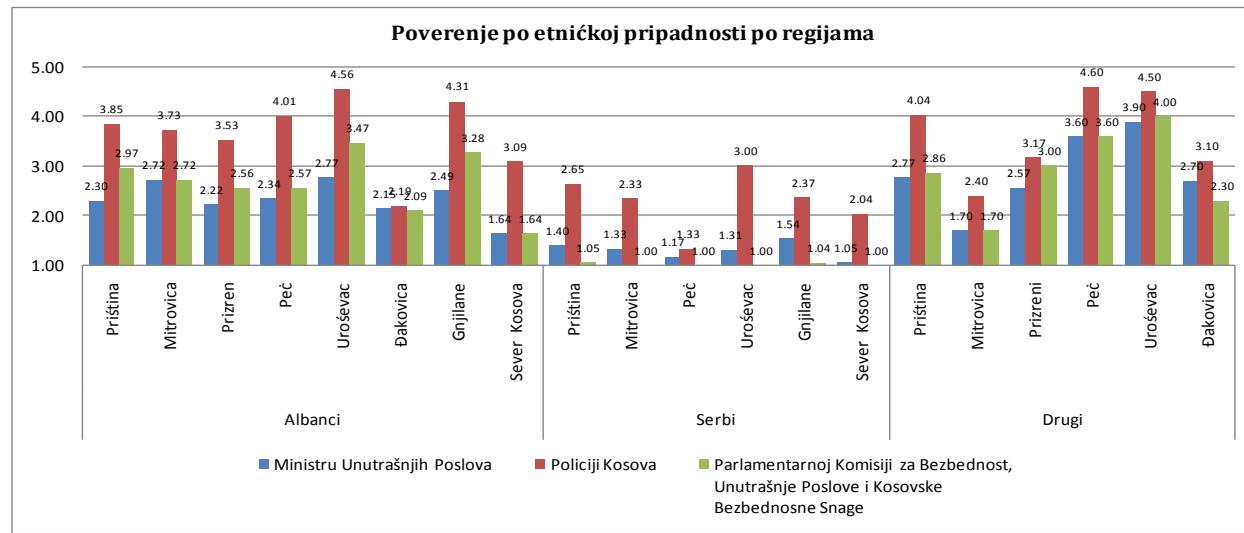
U vezi sa poverenjem po regionima, Policija Kosova uživa najviše poverenja na celom Kosovu, a najviše u Uroševcu, Peć i Prištini. Drugi po poverenju građana prema regionima je Parlamentarna Komisija za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS, dokle Ministar unutrašnjih poslova, po regionima, ima najniže poverenje.

Što se tiče poverenja prema regionima i etničkoj pripadnosti, Policija Kosova uživa najviše poverenje među drugim zajednicama, gde najveći procenat je u opštinama Peć, Uroševac i Priština. Poverenje u Policiji Kosova sledi od albanske zajednice, gde najveći procenat je u Uroševcu i Gnjilanu, dokle srpska zajednica takođe najviše veruje Policiji Kosova, i posebno u Uroševcu i Prištini.

Veoma interesantan rezultat je onaj o poverenju Albanaca i ostalih zajednica u Parlamentarnu Komisiju za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS, koji u svim regionima, izuzev Đakovice, je veći od onoga što ove zajednice imaju u Ministra unutrašnjih poslova. Srpska zajednica ima nisko poverenje u Ministra unutrašnjih poslova, dok poverenje ove zajednice u parlamentarnu Komisiju gotovo da ne postoji uopšte.

2. NADGLEDANJE SEKTORA KOSOVSKIH BEZBEDNOSNIH SNAGA

Uvod

Tokom izveštajnog razdoblja 15.novembar 2015 -15.mart 2016, ključni politički događaji sektora Kosovske Bezbednosne Snage (KBS) su nedvosmisleno objavljivanje Godišnjeg izveštaja 2015 Ministarstva KBS, kao i usvajanje Nacionalnog Programa za sprovođenje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u Skupštini Kosova, koji određuje zakonodavne obaveze i mere sprovođenja za ovaj sektor.

Ovom prilikom, u ovoj sekciji tretirane su anomalije zakonodavnog procesa i onog o kreiranju politika u pripremanju procesa preobrazbe KBS u Oružane snage Kosova (OSK). Ministarstvo KBS već više od godinu danaje procesiralo u Vladi Kosova,Nacrt zakona o izmeni i dopuni zakona o Oružanim snagama Kosova, i to pre relevantnih ustavnih promena, dokle je, s druge strane, izradilo jedan broj strateških dokumenata zaštite bez nacrta i usvajanja Strategije nacionalne zaštite Kosova, od koje, metodološki, bi trebalo da proistaknu svi strateški prateći dokumentiodbrane i bezbednosti zemlje.

Takođe, ova sekcija tretiraće i deo rada Parlamentarne Komisije za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS, koja se tiče Kosovskih Bezbednosnih Snaga (KBS). Na kraju su analizovani trendovi poverenja građana Kosovu Ministru KBS i u samom KBS-u.

Anomalije pripremanja procesa transformacije KBS uOSK

Identifikovane anomalije pripremanja preobrazbe KBS-a u OSK uključuju dve substancialne komponente ovog procesa, zakonodavnu i doktrinarnu.

Što se tiče zakonodavne komponente, Ministarstvo KBS-a, kako je i istaknuto u Godišnjem izveštaju 2015,¹² 2.marta 2015, procesuiralo je na usvajanje u Vladi Kosova, Nacrt Zakona o izmeni i dopuni zakona koji se tiču Oružanih snaga Kosova (OSK), sprovodivši tako na vreme Zakonodavni Program vlade za 2015, i to skoro mesec dana pre roka.¹³

Međutim, Vlada Kosova, u istom Zakonodavnom Programu je, začudo, predvidela da se nacrti amandmana Ustava Republike Kosovo, koji bi omogućili preobrazbu KBS-a u OSK, završe dva meseca nakon procesiranja pomenutog Nacrta zakona, odnosno 30.juna 2015. Takvo zakonodavno planiranje predstavlja proceduralnu anomiju, jer je Nacrt Zakona o izmeni i dopuni zakona koji se tiču OSK-a prethodilo nacrtu relevantnih ustavnih amandmana koji bi omogućili preobrazbu KBS-a u OSK, umesto da imamo obrnuti redosled ovih koraka.

Ipak je Vlada Kosova, njenom odlukom, dana 27.05.2015,¹⁴ predložila Skupštini Kosova amandamentiranje Ustava da bi izvršila potrebne promene koje bi omogućile preobrazbu KBS-a u OSK. Procesiranje u Skupštini Kosova ovog Nacrta amandmana tapka na mestu zbog nespremnosti poslanika Liste Srpske da podrži preobrazbu KBS-a u OSK.

¹² Ministarstvo za Kosovske bezbednosne snage, Godišnji izveštaj 2015, tačka 1.1. Primena godišnjeg zakonodavnog plana, http://www.mksf-ks.org/repository/docs/Raporti_Vjetor_2015_shqFINALII_compressed_1_.pdf

¹³ XIII, Ministarstvo za Kosovske bezbednosne snage, Nacrt zakona o izmeni i dopuni zakona koja se tiču Kosovskih bezbednosnih snaga, Rok predaje 31.03.2015, Vlada Republike Kosova, Zakonodavni program za 2015.godinu, Odluka br. 02/06, 14.01.2015, str. 9-10. http://kryeministriks.net/repository/docs/PROJEKTPROGRAMI_LEGISLATIV_PER_VITIN_2015_VERSIONI_FINAL.pdf

Šta više, u Zakonodavnom Programu Vlade Kosova za 2016.godinu, predviđeno je (re)prosiranje Nacrta zakona o izmeni zakona koja se tiču Oružanih Snaga Kosova (OSK), koji treba da se preda do 30.novembra 2016.¹⁵ Ovaj nacrt zakona predviđa ispunjenje zakonodavnih obaveza koja proističu iz Nacionalnog Programa za sprovođenje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kojeg je Skupština Kosova usvojila 10.marta 2016¹⁶.

Nacionalni Program za sprovođenje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPSSSP) za 2016.godinu predviđa ove zakonodavne mere koja se tiču preobrazbe KBS-a u OSK¹⁷:

- a) Amandamentiranje Ustava Kosova za novu misiju KBS-a, odnosno za preobrazbu u Oružane Snage Kosova;
- b) Usvajanje Zakona o izmeni i dopuni zakona koja se tiču Oružanih snaga Kosova –čiji je cilj utvrđivanje nove misije Oružanih snaga Kosova, u zaštiti integriteta i suvereniteta Republike Kosova, njeno restrukturisanje kao i uloga i nadležnosti lanca civilne demokratske kontrole ovih snaga;
- c) Zakon o Komisioneru za Oružane snage Kosova.

¹⁴ Vlada Republike Kosova, Odluka Br. 01/31, 27.05.2015 [http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_e_Mbledhjes_se_31-te_te_Qeverise_se_Republikes_se_Kosoves_2015_\(2\).pdf](http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_e_Mbledhjes_se_31-te_te_Qeverise_se_Republikes_se_Kosoves_2015_(2).pdf)

¹⁵ XII, Ministarstvo za Kosovske bezbednosne snage, Nacrt zakona o izmeni i dopuni zakona koja se tiču Kosovskih bezbednosnih snaga, Rok predaje 31.03.2015, Vlada Republike Kosova, Zakonodavni program za 2016.godinu, Odluka 01/70, 15.01.2016,

http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/PROGRAMI_LEGISLATIV_PER_VITIN_2016_FIINAL-BMK.pdf

¹⁶ Vlada Republike Kosova, Nacionalni Program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Mart 2016, http://www.mei-ks.net/repository/docs/1_pkzmsa_miratuar_nga_kuvendi_final_.pdf

¹⁷ Ibid. str. 32.

Dve prve zakonodavne mere NPSSSP bile su predviđene i sa Zakonodavnim Programom Vlade Republike Kosova za 2015.godinu,ali njeno usvajanje je zastalo na mestu, i isto to važi i o Zakonu o Komisioneru za Oružane snage Kosova, ako se tokom ove godine ne postigne složenje Liste Srpske za amandamentiranje Ustava Kosova.

Dokle, što se tiče sprovedenih mera, NPSSSP predviđa reviziju Nacionalne strategije bezbednosti i usvajanje Strategije odbrane, za koju se s pravom ističe da je derivat Strategije nacionalne bezbednosti.¹⁸ Međutim, upravo specifikovanje ovih sprovedbenih merastavlja na uvid metodološke anomalije procesa uformulaciji odbrambenih politika od Ministarstva KBS-a, koja, i uprkos činjenici da Kosovo nema Strategiju nacionalne bezbednosti, 2015.godine je izradilo Koncept Strategijsé Odbrane, reviziju Nacrtu Opšte Doktrine kao i reviziju Bele Knjige Odbrane.¹⁹

Tako da sada zadatak formulisanja Strategije Nacionalne Bezbednosti pada nad Savetom bezbednosti Kosova, koji ima zakonsku obavezu da izradi ovaj fundamentalni dokument o bezbednosti Kosova,²⁰ i ova Strategija, treba docnije da se usvoji u Skupštini Kosova. S hodno tome, nakon eventualnog usvajanja Strategije nacionalne bezbednosti, KBS ili OSK biće primorane da razrade sve gore navedene dokumente politike odbrane.

Uprkos činjenici da je Ministarstvo KBS-a pre vremena iskoračilo u nacrtu strateških dokumenta odbrane, uradivši tako veliki posao, ipak, eventualna pomoć NATO-a u preobrazbi KBS-a u OSK, može se oštetiti nekim od formulisanja Godišnjeg izveštaja 2015. U tački

¹⁸Ibid.

¹⁹ Ministarstvo za Kosovske bezbednosne snage, Godišnji izveštaj 2015, tačka 2.1. Proces razmatranja i izrade strateških dokumenata, http://www.mksf-ks.org/repository/docs/Raporti_Vjeotri_2015_shqFINALII_compressed_1.pdf

²⁰Član 2.1. Zakon o Savetu bezbednosti Kosova, http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ljeti/2008_03-L050_al.pdf

2.2. Godišnjeg izveštaja 2015²¹ o Razvoju pripremnog planiranog procesa za preobrazbu Ministarstva KBS-a u Ministarstvo odbrane i KBS-a u Oružane snage Kosova, ističe se da je ovaj proces dobio tehničko-profesionalnu pomoć i profesionalnu podršku od Savetodavnog tima NATO-a (NAT) i Savetodavnog tima NATO-a za vezu (NALT).

Imajući u obzir činjenicu da nijedan od ovih savetodavnih timova NATO-a nema mandat podržavanje preobrazbe KBS-a u OSK,²² isticanje u izveštaju da preobrazba KBS-a u OSK ima njihovu podršku je zabrinjavajuća i oštećuje kredibilitet Ministra KBS-a u odnosu sa NATO-m, o čemu je KIPRED-u izražena zabrinutost od predstavnika NAT-a.²³

Nadgledanje Parlamentarne Komisije

U ovom izveštajnom razdoblju održana su tri sastanka Parlamentarne Komisije zaunutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS, na kojima je tretirano KBS, i to 20.novembra 2015, kao i 4.februara i 9.marta 2016. Na sednici od 20.novembra 2015, razmatren je nacrt budžeta KBS-a za 2016.godinu, o čemu jegovorio g. Shkëlzen Syla, Generalni Sekretar KBS-a, na sednici od 4.februara 2016 razmatran je Plan Rada Komisije za 2016. godinu,dokle je na sednici od 9.marta 2016, Komandant KBS-a, General-Lejtant Rahman Rrama predstavio Godišnji izveštaj KBS-a za 2015.godinu.

Jedno od spornih pitanja, koje je ostalo bez odgovora, jestepredstavljanje bošnjačke zajednice u KBS-u, koje je ponovo istaknuo poslanik Qerim Bajrami na sednici od 4.februara 2016. Radi pojašnjivanja ovog pitanja, bilo bi korisno da se odvija zajednički susret

²¹ Ministarstvo za Kosovske bezbednosne snage, Godišnji izveštaj 2015, http://www.mksf-ks.org/repository/docs/Raporti_Vjeotr_2015_shqFINALII_compressed_1.pdf

²² Vidi odgovornosti NAT i NATL, NATO's Role in Kosovo: KFOR Tasks, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm

²³ Susret KIPRED-a sa predstvincima NAT, Priština, 14 mart 2016.

Parlamentarne Komisije za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS sa Kancelarijom za zajednice KBS-a. Takođe, jedno pitanje što traži objašnjenje, jeste pitanje poslanika Nuredina Ibishi-ja na istom tom sastanku, u vezi sa zakonitošću kupovine 24 vozila KBS-a.

Rad Parlamentarne Komisije za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS, po prvi put od početka komuniciranja Izveštaja progrusa za Kosovo sa strane Evropske Komisije 2005, tretirno je Izveštajem Zemlje (Country Report) za Kosovo, koji je predstavljen u Briselu 10.novembra 2015. Izveštaj stavlja na uvid velike nedostatke Komisije, istaknuvši činjenicu da je bilo ograničenog progrusa u nadgledanju KBS-a, i to uviđa kao problematično uske veze između individualnih poslanika bivših pripadnika OVK i Kosovskog zaštitnog korpusa (KZK), koji smetaju nezavisno procenjivanje KBS-a.²⁴

Ovaj nalaz Evropske Komisije je istaknuo nekoliko puta samo poslanik Anton Quni, i to na svim troje održanim sednicama tokom ovog izveštajnog razdoblja na kojima je tretirana KBS. Ipak, do sada Komisija nije održala niti jednu sednicu gde bi kao posebna tačka dnevnog reda bilo adresiranje svih nalaza i preporuka Izveštaja zemlje za Kosovo, Evropske Komisije.

²⁴ Kosovo Country Report 2015, European Commission, SWD(2015) 215 final, Bruksel, 10.11.2015,
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_kosovo.pdf, str. 9.

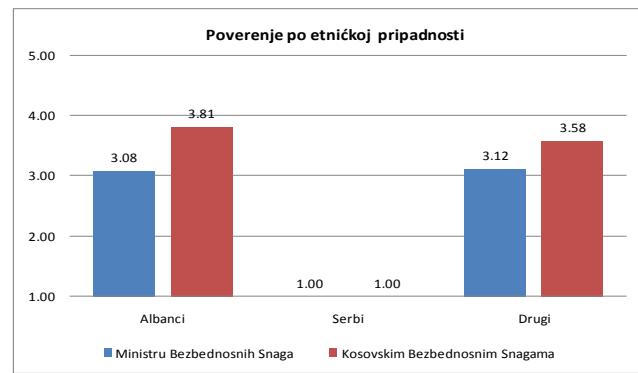
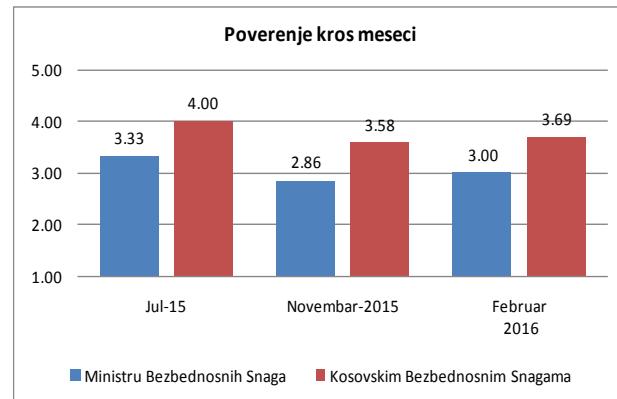
Poverenje građana Kosova u Ministrstvo Bezbednosnih Snaga i u Kosovske Bezbednosne Snage

Anketovani građani u februaru 2016 imali su mogućnost da nivo poverenja kojeg imaju u institucije i u institucionalne rukovodioce izraze brojevima, i to od 1 do 5., gde se sa 1 ocenjuje najniži nivo poverenja, a sa 5 najveći.

Što se tiče opšteg poverenja građana Kosova, Kosovske Bezbednosne snage uživaju više poverenje građana nego Ministar KBS-a, i ovaj trend nastavlja se da bude isti još od meseca jula 2015.godine.

Kada upoređujemo anketiranja u julu 2015, novembru 2015 i februaru 2016 u vezi sa opštim poverenjem u Kosovske Bezbednosne Snage i njenog Ministra, vidimo da je u februaru 2016 bilo osetljivog porasta poverenja na odnosu sa novembrom 2015, ali još nije dostignut nivo poverenja meseca jula 2015.

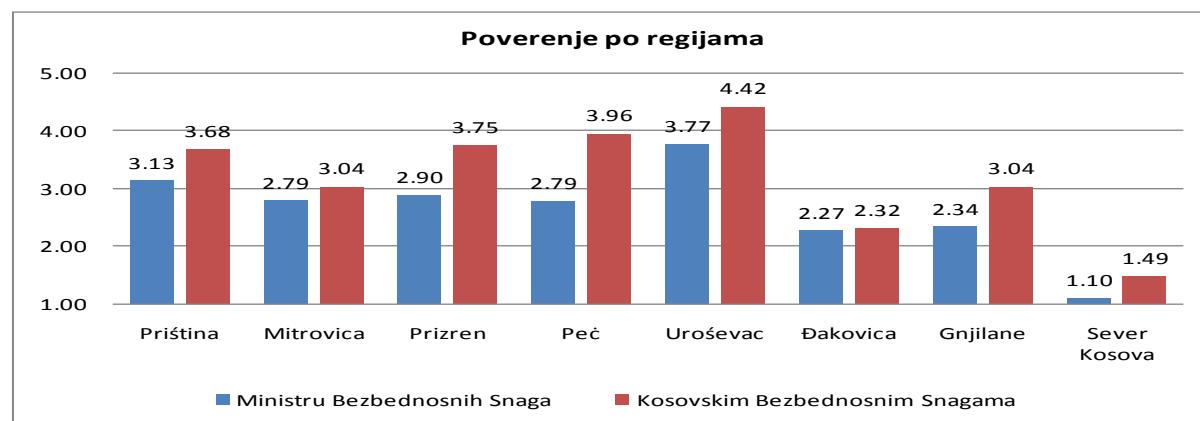
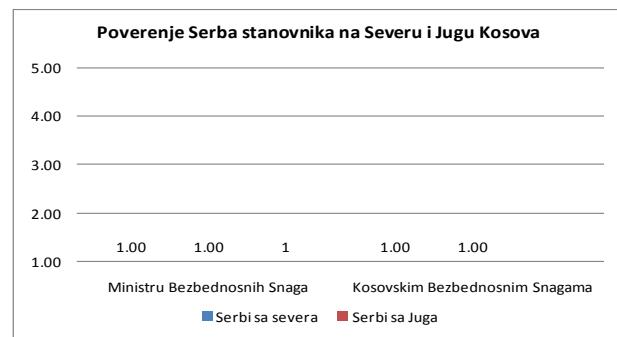
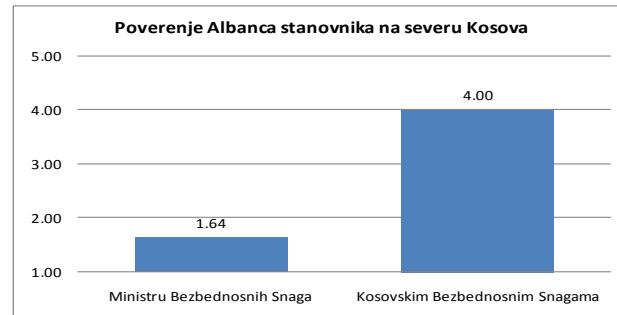
Što e tiče povernja prema etničkoj pripadnosti, najviše poverenja u Kosovske Bezbednosne Snage imaju Albanci, koje slede druge zajednice, dokle srpska zajednica ima minimalno poverenje. Dokle, Ministru KBS-a najviše veruju druge zajednice, koje sledi albanska zajednica. I kod Ministra KBS-a srpska zajednica ima minimalno poverenje.

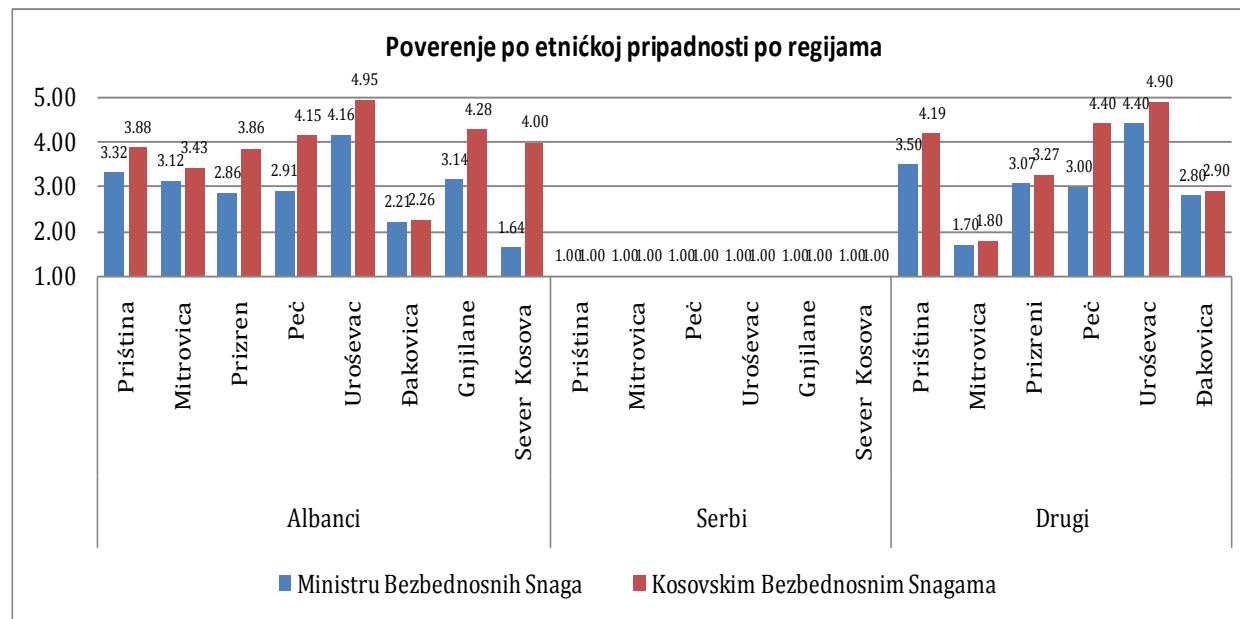
Albanci na severu Kosova najviše poverenja imaju u Kosovske bezbednosne snage, dokle njihovo poverenje u Ministra KBS-a je malo iznad minimalnog.

Međutim, što se tiče merenja poverljivosti srpskog stanovništva na jugu i severu Kosova, rezultati pokazuju minimalno poverenje u Ministra KBS-a i u KBS-u.

U vezi sa poverenjem po regionima,Kosovske bezbednosne snage uživaju najviše poverenje u Uroševcu, Peć i Prizrenu, dotle Ministar KBS-a najviše poverenja ima u Uroševcu i u Prištini. Poverenja građana na severu Kosova je malo veće od minimalnog.

Što se tiče poverenja prema regionima i etničkoj pripadnosti na Kosovu, KBS najviše poverenje uživa kod albanske zajednice, i najveći procenat je u opština Uroševac, Gnjilane i Priština, a zatim slede druge zajednice. Poverenje u Ministra KBS-a kod albanske zajednice je na drugom mestu, gde najveći procenat je u Uroševcu i u Prištini, a zatim po poverenju slede druge zajednice. A kod srpske zajednice poverenje u Ministra KBS-a i u KBS-u je minimalno.

3. NADGLEDANJE SEKTORA OBAVEŠTAJNE SLUŽBE

Uvod

Verifikacija bezbednosti je jedna od najosetljivijih pitanja kredibiliteta i funkcionisanja sektorabezbednosti na Kosovu, i to u pravnom aspektu uređeno Zakonom o klasifikaciji informacija verifikacije bezbednosti, kao i Zakonom o Obaveštajnoj Agenciji Kosova. Međutim, primena u praksi ovog okvira prouzrokovala je ne male zabrinutost političkih i institucionalnih aktera, obuvativši ovde i Skupštinu Kosova, ali i Evropsku Komisiju.

Do 2010.god., sistem verifikacije bezbednostina Kosovuje bio rukovođen od međunarodne administracije. Usvajanjem Zakona o klasifikaciji i verifikaciji bezbednosti (2010), ova nadležnost je prešla u Obaveštajnoj Agenciji Kosova, koja pod svoje okrilje stvorila poseban departman za ovo pitanje. Vršenje ove nadležnosti je dovelo ne malo zastoja procesa, praćeno sa problemima praktične i političke prirode, tako da i sama Evropska Komisija u izveštajima 2014. i 2015. godine je izrazila zabrinutost za način kako se verificira bezbednost.

Debatovanje institucionalnom uređenju ovog pitanja i dalje je otvoren, i sada su identifikovane i neke alternative, kako ona o stvaranju nezavisne agencije o verifikaciji bezbednosti, docnije, ona o prenosu departmana o verifikaciji bezbednosti unutar Saveta Bezbednosti Kosova, kao i ona da se ovaj departman prenese u Kancelariji Premijera Kosova.

Tretiranje ove problematike u ovoj analizi ima za cilj da razluči političku i institucionalnu debatu u vezi sa ovim veoma osetljivim pitanjem sektora bezbednosti Kosova.

Sistemverifikacije bezbednosti na Kosovu

Verifikacija bezbednosti je jedan postupak preko kojeg se procenjuje da li se jedno lice smatra kao prihvatljiva opasnost za državu, tako da se na osnovu ove procene odluči da li da se daje ili ne odgovarajuća dozvola bezbednosti. Sistem ove verifikacije podržava se na dva zakona: Zakonbr. 03/L- 178 o klasifikaciji informacija I verifikaciji bezbednosti,²⁵I Zakon b. 03/L- 063 o Obaveštajnoj Agenciji Kosova.²⁶

Zakon br. 03/L- 178 o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti određuje cilj i delokrug verifikacije, kategorije o klasifikaciji informacija, nivo autoriteta klasifikacije i osnivanja autoriteta verifikacije. Prema prvomstavučlana 22 ovog Zakona, jedno lice može da ima uvid u klasifikovane informacije kao „konfidencijalne“, „tajne“ili „strogog tajne“, pod uslovom da (1) poseduje važeću potvrdu o poverljivosti, (2) ima potrebu da zna obaviti njegovu/njenu službenu misiju ili zadatak, i (3) je potpisalo usvojenu izjavu o poverljivosti. Dotle, u drugom stavu istog člana, ističe sa da samo Predsednik Republike Kosovo, Predsednik Skupštine Kosovo i Premijer Republike Kosovo su ovlašćeni da imaju uvid u klasifikovanim informacijama u cilju obavljanja njihovih službenih dužnosti bez ispunjavanja zahteva utvrđenih u stavu 1. ovog člana, pod uslovima da imaju potrebu da budu upoznati sa tim informacijama.

²⁵ Zakon o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti, <http://www.aki-rks.org/RKS/2010-178-alb.pdf>.

²⁶ Zakon o Obaveštajnoj Agenciji Kosova, http://www.aki-rks.org/2008_03-L063_al.pdf.

To podrazumeva da osim Predsednika Republike, Predsednika Skupštine i Premijera Kosova, svi drugi zvaničnici institucija Kosova, obuhvativši tu i izbranike naroda – poslanike, zvaničnike Policije Kosovai zvaničnike KBS-a, nisu ovlašćeni da imaju pristup klasifikovanim informacijama e, bez ispunjenja određenih zahteva u prvom stavu člana 22 Zakona br. 03/L- 178 o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti.

Prema članu 24 Zakona o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti, „[OAK] je verifikacioni autoritrt koji ima odgovornost da razvije postupke provere poverljivosti, kako što je utvrđeno ovim zakonom, za sve javne institucije Republike Kosovo i njihovih ugovorača“, i u ovom slučaju, „[OAK] osniva poseban departman verifikacije koji je izričito nadležan za sprovođenje postupka provere poverljivosti [...]“, i takođe, „zahtevi za vođenje postupka provere se podnose rukovodiocu departmana za proveru poverljivosti pismenim putem sa strane relevantnog rukovodioca javne institucije, specificirajući nivo klasifikacije za koji se traži provera poverljivosti“.

Verifikacioni organ – odnosno departman za proveru poverljivosti, prema članu 25 ovog Zakona, osim postupka poverljivosti, onom licu izdaje potvrdu o poverljivosti, zaključivši da po zakonu to lice je prihvatljiv rizik za bezbednost. Potvrda o poverljivosti jasno pokazuje nivo klasifikovane informacije u kojoj verifikaciono lice ima pristup.

Osim opštih pravila o postupcima provere poverljivosti nad zvaničnim licima institucije Kosova, koja su uređena članom 27 ovog Zakona, prema članu 28 su uređena i prava licaka koja podležu ovoj proveri, gde, prema stavu 1 ovog člana, „ukoliko postupak o proveri poverljivosti daje razloga da se veruje da to lice predstavlja neprihvatljivu opasnost za bezbednost, tom licu se daje prilika da se sasluša pre nego se donosi odluka“, dotle prema stavu 4 ovog člana, „lice za koje se smatra sa neprihvatljivom opasnošću za

bezbednost izdaje mu se pismena odluka koja mu negira izdavanje potvrde poverljivosti. To lice može podneti žalbu nad takvu odluku u roku od petnaest (15) dana od dana kada je on/ona obavešteno o odluci [...]”.

Parlamentarno nadgledanje aktivnosti OAK-a, koja takođe pokriva proveru, vrši parlamentarna Komisija za nadgledanje OAK-a, čiji je mandat utvrđen Zakonom br. 03/L-063 o OAK-u (od 2008.godine), obuhvativši tu i tretiranje sumnjivih slučajeva u vezi sa zakonitošću vladanja službenika OAK-a.

Zabrinutosti oko sprovođenja verifikacije bezbednosti

Najviše institucionalno vođstvo Kosova koje je u početku izrazilo zabrinutost za verifikaciju bezbednosti bio je bivši predsednik Skupštine Kosova, g. Jakup Krasniqi, koji je izrazio svoje nedoumice za članove parlamentarne Komisije za nadgledanje OAK-a, tražeći njihovu verifikaciju od strane OAK-a.²⁷

Međutim, kredibilitet verifikacije bezbednosti od strane OAK-a pretrpelo je teški udarac u aprilu 2014.god. kada je otkriveno da jedan od visokih zvaničnika OAK-a nije završio uopšte srednju školu. Diplomom, za koju se sumnjalo da je falsifikovana, on ne samo da je bio zaposlen u Policiji Kosova, i potom u Obaveštajnoj Agenciji Kosova, nego je čak uspeo da završi fakultet i da se upiše na studije mastera.²⁸ Ovom prilikom stavljen je pod sumnju i korektnost provere poverljivosti koji je OAK sprovedla ili je primenjivala i u drugim institucijama Kosova.

²⁷ Krasniqi: Treba proveriti poslanike Komisije o OAK-u,
<http://www.noa.al/mob/index.php?type=artikull&id=346673.html#sthash.GW0YJ210.dpuf>.

²⁸ Službenik OAK-a bez srednje škole završava fakultet, 25.april 2014, <http://koha.net/?id=27&l=7641>.

Proces provere poverljivosti članova Policije Kosovapočeo je u oktobru 2012.god.²⁹ Do početka prošle godine, dozvola poverljivosti je bila odbijena 25 policijskim zvaničnicima koji su se žalili organia pravde.³⁰ Ovo pitanje je brzo stiglo na dnevnom redu parlamentarne Komisije za nadgledanje OAK-a, gde su se njeni članovi, na sednici održanoj 29.aprila 2014, izrazili da dve osnovne institucije za bezbednost zemlje, Policija Kosova i OAK, objavili „rat“ jedna drugoj, dotle kao uzrok je uzeto da nekoliko visokih zvaničnika Policije Kosovani su prešli proveru.³¹

Tadašnji član komisije, Burim Ramadani, rekao je da jedno takvo sučeljavanje između Policije Kosova i OAK-a izvire iz provere nekoliko zvaničnika Policije Kosova koja je bila negativna,³² i zatim je on bio zatražio da lica koja su dobila negativnu proveru trebalo bi ih udaljiti i da nemaju pristup konfidencijalnim dokumentima.³³

S druge strane, i tadašnji predsednik parlamentarne Komisije za nadgledanje OAK-a, Florin Krasniqi, bio je izrazio zabrinutost u vezi sa procesom provere poverljivosti zvaničnika institucija zemlje, rekavši da svi zvaničnici koji nisu prošli proveru poverljivosti mogu se pismeno žaliti parlamentarnoj Komisiji za nadgledanje OAK-a. On je bio potvrđio da je Komisija primila 17 žalbi od zvaničnika koji nisu prošli proveru poverljivosti OAK-a.³⁴ Većina njih bila je iz Policije Kosova. Oni su se već žalili u nadležnim Osnovnim sudovima, međutim do sada oni nisu primili nijedan zvanični odgovor o njihovim žalbama.³⁵

²⁹OAK verificira biografije policajaca, na rešetu blizu 100 hiljada kosovara, 21.decembar 2012, <http://koha.net/?id=8&arkiva=1&l=128305>.

³⁰ Muhamrem Roberti, KCSB, kratak dokument politike „provere poverljivosti“, Priština, 2.mart 2015, str. 9.

³¹ Policija Kosova i OAK su objavili rat jedna drugoj, 29.april 2014, <http://www.kosovalive360.com/policia-e-kosoves-dhe-aki-ja-i-kane-shpallur-lufte-njera-tjetres.html>.

³² Policija Kosova i OAK su objavili rat jedna drugoj, 29.april 2014, <http://www.kosovalive360.com/policia-e-kosoves-dhe-aki-ja-i-kane-shpallur-lufte-njera-tjetres.html>.

³³ U institucijama bezbednosti nema mesta za one koji nisu prošli proveru, 12.mart 2014, <http://www.kosovalive360.com/ne-institucione-te-sigurise-ska-vend-per-ata-nuk-e-kaluan-verifikimin.html>.

³⁴ Provera poverljivosti od strane OAK, žale se 17 službenika,

Zabrinutosti zbog provere poverljivosti u Policiji Kosova izrazio je u zadnje vreme i poslanika Pokreta Vetëvendosje, Rexhep Selimi, koji je mogućim tapkanjima ovog procesa dao karakter e političkog umešanja. On se izrazio da preko neprelaženja provere poverljivosti, policijski zvaničnici se politički šantažiraju. „Zbog neprelaženja provere poverljivosti, policijski zvaničnici se šantažiraju da primene politička naređnja. Krajnje je vreme da se Policija odrazii da primeni Zakon o policiji i druge zakone na Kosovu“, rekao je Selimi.³⁶

S druge strane, (ne)proveravanje članova parlamentarne Komisije za nadgledanje OAK-a i vođstva izabranih institucija, ostaje jedno drugo zavadljivo pitanje koje je naišlo na suprotstavaljanje nekih članova Komisije. Prema predsedniku Komisije, g. Shala, provera jeste i treba da bude neophodna, zbog toga što kad-tad to će se i dogoditi kada će doći vreme učlanjivanja Kosova u međunarodne bezbednosne organizacije, i proveraće biti obavezna.³⁷

Šta više, u svom izveštaju 2014.god., Evropska Komisija je izrazila zabrinutost oko nadgledanja OAK od stane parlamentarne Komisije, ističući da je provera od strane OAK-a i dalje neprofesionalna i partizanska, pa je zatražila od Skupštine Kosova da podiže kapacitet i da poboljša ekspertizu za nadzor u ovoj oblasti.³⁸ Dotle, u izvaštaju 2015.god. ističe se da proveru i dalje vrši OAK, i traži se da to vrši jedno drugo nezavisno telo.³⁹

<http://www.telegrafi.com/verifikimi-i-sigurise-nga-aki-ja-ankohen-17-zyrtare/>.

³⁵ Intervju sa Predsednikom parlamentarne Komisije za nadgledanje OAK-a, Haxhi Shala, 30.mart 2016.

³⁶ Rexhep Selimi: Mnogi policajci nisu prošli proveru poverljivosti, 24.januar 2016,

<http://www.gazetaexpress.com/lajme/rexhep-selimi-shume-police-nuk-e-kane-te-kaluar-verifikimin-e-sigurise-162341/?archive=1>.

³⁷ Intervju sa Predsednikom parlamentarne Komisije za nadgledanje OAK-a, Haxhi Shala, më 22.mart 2016.

³⁸ European Comission, Kosovo Progress Report 2014,

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-kosovo-progress-report_en.pdf, str. 12.

³⁹ European Comission, Comission Staff Working Document, Kosovo 2015 Report,

U vezi sa institucionalnom promenom nadležnosti za proveravanje i davanje dozvole poverljivosti, institucionalni predstavnici Kosova istakli su nekoliko opcija. U obavljenom intervjuu sa predsednikom parlementarne Komisije za nadgledanje OAK-a, Haxhi Shala, KIPRED je saznao da je ovo pitanje tretirano u Komisiji, i da je g. Shala zvanično zatražio da Verifikacioni organ ne bude pod okriljem OAK-a, i da se ova nadležnost prebaci Skupštini Kosova ili Vladi.

Dotle, Savetnik Premijera za nacionalnu bezbednost, Edon Miftari, izjavio je da se Verifikacioni organ prebaci unutar Ureda Premijera Kosova.⁴⁰ S druge strane, Afrim Haxhiu, Sekretar Sekretarijata Saveta za Bezbednost Kosova preporučio je da se Verifikacioni organ prebaci Savetu Bezbednosti, kao što je i praksa nekih zemalja regionala.⁴¹

Međutim, i uprkos tome što su navedene nekoliko alternative za institucionalnu prelazak Verifikacionog organa od OAK-a, o ovom pitanju još nije razvijena nijedna istinska rasprava u Skupštini Kosova, i to, takođe, nije popraćeno nekom strukturiranom javnom rspravom.

Ovom prilikom treba imati u obzir da ako se ova nadležnost premesti u Uredu Premijera, onda će teško moći biti tretirana kao nezavisna. Zato, kao valjane opcije za sprovođenje preporuka Izveštaja Zemlje Evropske Komisije za 2015.god., ostaju stvaranje nezavisne agencije koja bi delovala izvan podređenih institucionalnih pokrovitelja, ili premeštaj nadležnosti unutar struktura Saveta Bezbednosti Kosova.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_kosovo.pdf, str. 9-10.

⁴⁰ Intervju sa Savetnikom za nacionalnu bezbednost Premijera Republike Kosova, Edon Miftari, 4.novembar 2015.

⁴¹ Intervju sa g. Afrim Haxhiu, sekretar Sekretarijata Saveta bezbednosti Kosova, 22.oktobar 2015.

Parlamentarno nadgledanje

U razdoblju novembar 2015.- mars 2016 Parlamentarna Komisija za nadgledanje OAK-ase sastala pet puta, i to, četiri puta u februaru i jednom u martu 2016.⁴²

Dana 9.februara, sastanak na kome je trebalo da izveštava Direktor OAK-a, Agron Selimaj, je propao, zbog nedostatka kvoruma, koji je uzrokovani bojkotovanjem sastanka od opozicije, kao i neprisustva zamenice predsednika Komisije, Duda Balje, koja je obavestila poslanike da ne može prisustvovati sastanku Komisije.⁴³ Izveštavanje Direktora OAK-a se dogodilo 29.februara, iza zatvorenih vrata. Na sastancima Komisije održanim 2.i 16. februara raspravljeno je o planu rada Komisije za 2016.god., koji je razmotren i usvojen, dok je 21.marta održan zadnji sastanak za taj mesec, gde je bio pozvan za izveštavanje Generalni Inspektor OAK, Shkelzen Sopjani.

Vredi istaknuti da su svi održani sastanci Komisije bili zatvoreni za medije i javno mnenje. Ostaje zabrinjavajućim činjenica da Komisija nije dala niti jednu izjavu za štampu nakon održanih sastanaka, tako da i dalje ova parlamentarna Komisija ostaje Komisija za nanižim procentom javnog polaganja računa u Skupštini Kosova.

⁴² Komisija za nadgledanje OAK-a, „sastanci“, <http://www.kuvendikosoves.org/?cid=1,110,131>

⁴³ Nije održana sednica Komisije za nadgledanje OAK-a, 9.februar 2016,
<http://www.kosovapress.com/sq/siguri/deshton-mbledhja-e-komisionit-per-mbikeqyrjen-e-aki-se-63911/>.

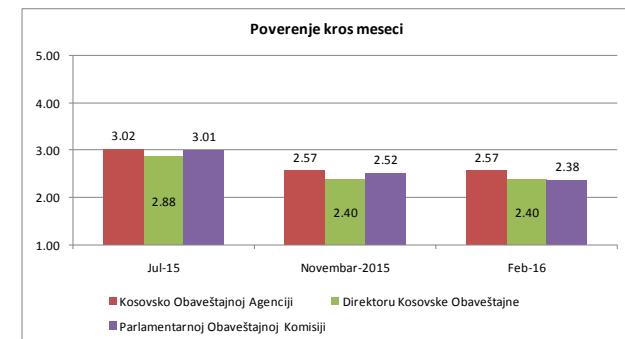
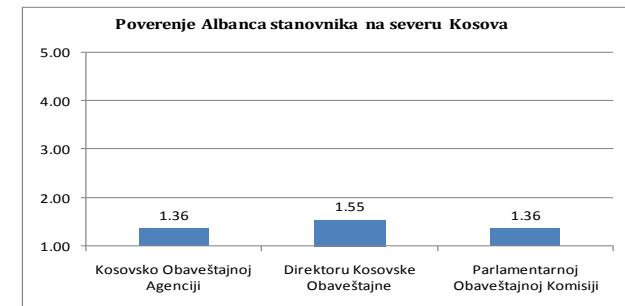
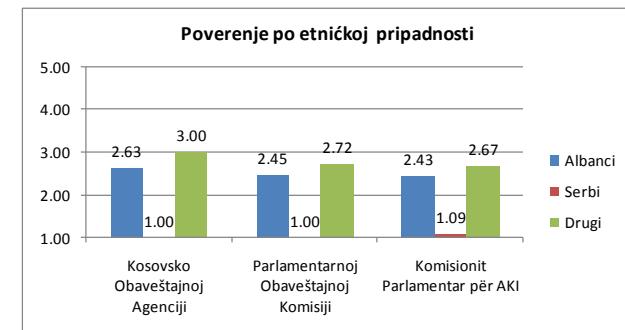
Poverenje građana Kosova u Obaveštajnu Agenciju Kosova, u Direktora Obaveštajne Agencije Kosova i u parlamentarnu Komisiju za nadgledanje Obaveštajne Agencije Kosova

Anketovani građani u februaru 2016 imali su mogućnost da nivo poverenja kojeg imaju u institucije i u institucionalne rukovodioce sektora bezbednosti izraze brojevima, i to od 1 do 5., gde se sa 1 ocenjuje najniži nivo poverenja, a sa 5 najveći.

Kada upoređujemo anketiranje u februaru 2016 sa anketiranjima u mesecima juli – novembar 2015, u vezi sa opštim poverenjem u institucijama obaveštajnog sektora, vidimo relativno jednak trend poverenja sa onim novembra 2016, osim parlamentarne Komisije za nadgledanje OAK-a, koja ima kontinuirani pad poverljivosti.

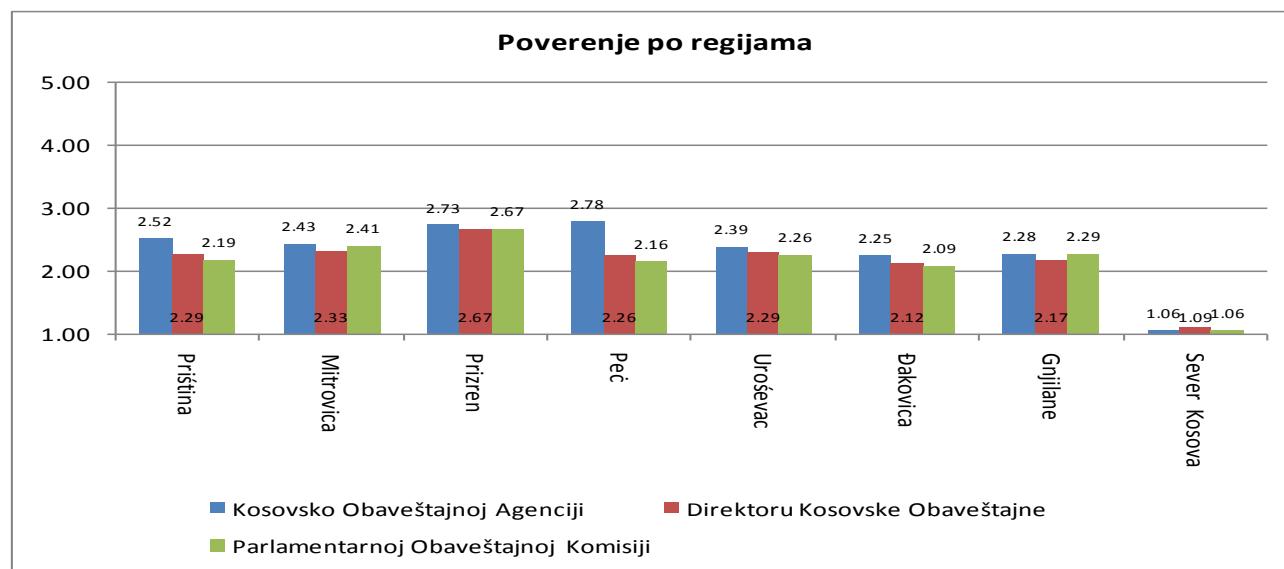
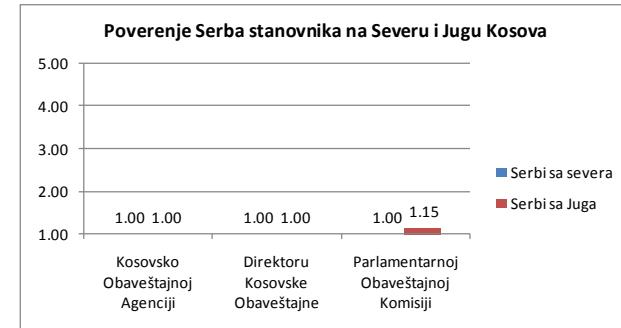
Na isto pitanje što se tiče poverenja u OAK, u Direktora OAK-a i u Parlamentarnoj Komisiji za nadgledanje OAK-a, najviše poverenja i dalje imaju druge zajednice, koje slede Albanci, a srpska zajednica ima minimalno poverenje u ove institucije.

Poverenje albanskog stanovništva na severu Kosova u ove institucije je veoma nizak. Ovde, poverenje u Direktora OAK-aje malo veći, dotle, poveruje u OAK i u Parlamentarnoj Komisiji za nadgledanje OAK-a je lagano niži.

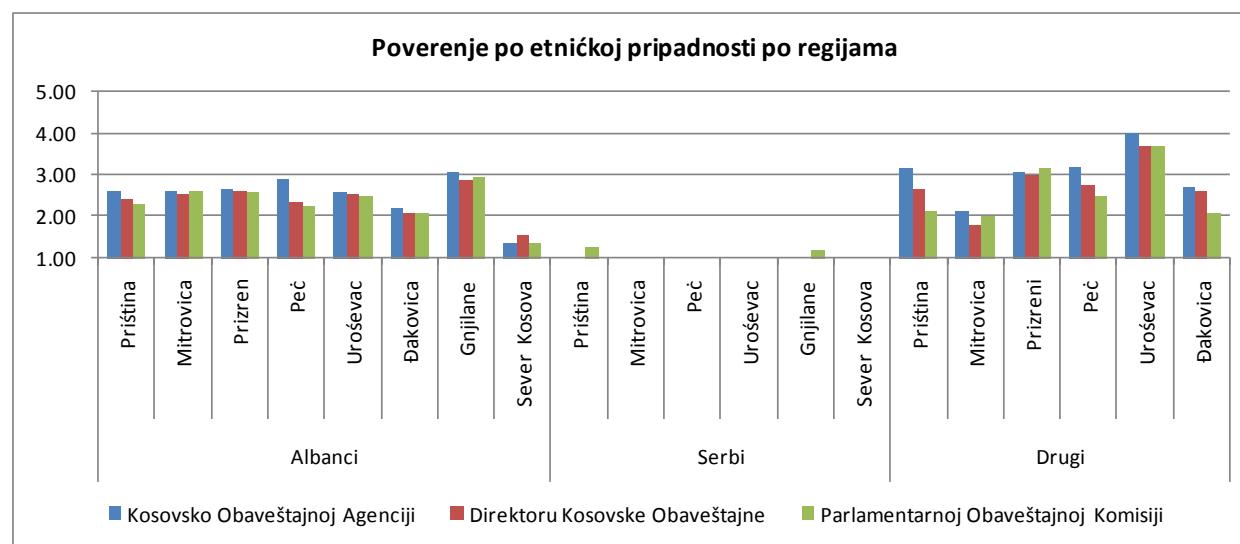

S druge strane, pripadnici srpske zajednice skoro da ne veruju u pomenute institucije, i to bez neke velike razlike u zavisnosti od toga da na kom delu teritorije Kosova žive.

U vezi sa poverenjem prema regionima Kosova, uporedno sa minimalnim poverenjem na severu Kosova, Prizren je dao relativno veće ocene. Takođe, uporedno sa drugim regionima Kosova, opaža se poverenje ispod proseka u Đakovici, u Peć i u Gnjilanu, koji ima laganiju nižu prosečnu vrednost od izraženog poverenja u ostalim mestima Kosova.

Što se tiče poverenja u OAK, u Direktora OAK-a i u parlamentarnoj Komisiji za nadgledanje OAK, prema regionima i etničkoj pripadnosti na Kosovu, srpska zajednica na Kosovu, nezavisno od mesta stanovanja, i dalje skoro da nema uopšte poverenje. Dotle, druge zajednice, uopšteno, imaju više poverenja u ove institucije, uporedo sa albanskim zajednicom, i to skoro u svim regionima (osim onog u Mitrovici).

4. JAVNA (NE)TRANSPARENTNOST OBAVEŠTAJNE AGJENCIJE KOSOVA

Šta možemo naučiti iz praksedržava tē ZapadnogBalkana, Centralne Evrope i Baltičkih zemalja?

Uvod

Obaveštajna Agencija Kosova (OAK) osnovana je od Skupštine Kosova 21.maja 2008, usvajanjem Zakona br. 03/L-063. U međuvremenu, u praksi njeno osnivanje počelo je 5.februara 2009, imenovanjem g. Bashkim Smakaj, prvim Direktorom ove institucije. Međutim, OAK-u su bile potrebne više od šest godina da učini prvi korak u pravcu izgradnje javne transparentnosti, preko plasiranja njene web stranice, 27.marta 2015.god.⁴⁴ I uprkos tome, web stranica OAK (www.aki-rks.org) pruža mnogo malo informacija, osim onih koji se mogu naći u javnom domenu, odnosno, u zakonskom okviru podataka o glavnim rukovodiocima agencije, rubrike obaveštenja – u kojoj ima veoma malo podataka – i rubrike kontakata.⁴⁵

Takođe, zabrinjavajuća je činjenica da među građanima Kosova OAK ima najniže poverenje od svih bezbednosnih institucija.⁴⁶ Iako se razlozi toliko niskog poverenja građana mogu samo prepostaviti, ne može se negirati činjenica da porast javne transparentnosti OAK-a, s jedne strane, moglo bi uticati na porast ovog poverenja, i s'druge strane, omogućilo bi i porast javnog polaganja računa, s kojom bi se podigao i nivo demokratske vladavine sektora bezbednosti u celini.

⁴⁴ OAK je počela ispravno, otvara internet stranicu, Indeksonline, 27.mart 2015,
<http://www.indeksonline.net/?FAQID=2&LajmID=150722>

⁴⁵ KIPRED se ovom prilikom zahvaljuje OAK-u za ažurnost u davanju odgovora na sve pismene intervjuje upućene ovoj instituciji preko rubrike kontakata.

⁴⁶ Vidi sekciju: Analitičko razmatranje istraživanja javnog mnenja, u Observerima Sektora Bezbednosti Br. 1, 2 i 3.

U cilju identifikovanja avansiranih praksi transparentnosti unutrašnjih obaveštajnih agencija, čija primena bi omogućila porast poverenja građana kao posledica poboljšavanja transparentnosti i javnog polaganja računa OAK-a, KIPRED je sprovedla uporedno istraživanje zemalja triju regiona, i to Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Hrvatska, Crna Gora, Makedonija i Srbija), Centralne Evrope (Češka, Poljska i Slovačka) i Baltičkih zemalja(Estonija, Letonijai Litvanija), koja su proces tranzicije od komunističkih diktatura u demokratske zemlje prešlesa raznim stepenom uspeha.

Razvijena istraga je tretirala sadržaj web stranica dotičnih obaveštajnih agencija ovih zemalja, na osnovu toga da li su na njima predstavljeni ili ne ovi podaci: a) zakonski okvir, b) organizativna struktura, c) budžet, d) godišnji izveštajii e) komunikacija sa javnošću.

Na osnovu najboljih praksi zemalja ovih regiona, na kraju ovog rada date su i preporuke KIPRED-aza porast transparentnosti i javnog polaganja računa Obaveštajne Agencije Kosova.

Javna transparentnost obaveštajnih agencija: Prakse zemalja Zapadnog Balkana

U ovoj sekciji tretiraće se prakse javne transparentnosti, odnosno postavljeni podaci na web stranicama unutrašnjih obaveštajnih agencija Albanije (Državna informativna služba- SHISH)⁴⁷, Bosne i Hercegovine (Obaveštajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine- OSA/OBA)⁴⁸, Hrvatske (Sigurnosno-obavještajna agencija - OSA)⁴⁹, Makedonije (Agencija za razuznavanje- AR),⁵⁰Crne Gore (Agencija za nacionalnu bezbjednost- ANB)⁵¹i Srbije (Bezbednosno-informativna agencija- BIA).⁵²

⁴⁷ Zvanična veb stranica Državna informativna služba - SHISH: <http://www.shish.gov.al/index.html>

⁴⁸ Zvanična veb stranica Obaveštajno-sigurnosne agencije BiH – OSA/OBA: <http://www.osa-oba.gov.ba/>

Dole navedena tabela daje pregled (ne)predstavljenih podataka na web stranicama unutrašnjih obaveštajnih agencija zemalja Zapadnog Balkana, koja može služiti i za uporedno tretiranje javne transparentnosti ovih agencija. Sve ove agencije na njihovim web stranicama predstavili su Misije i Zakonske okvire, koja uređuju njihovo funkcioniranje i delovanje, kao i rubriku Saopštenja za medije (osim BH). Međutim, što se tiče predstavljanja organizativne strukture, budžeta i godišnjih izveštaja, među agencijama zemalja regionala ima velikih razlika.

Obaveštajno-Sigurnosna Agencija Bosne i Hercegovine i Obaveštajna Agencija Kosova imaju najniži nivo javne transparentnosti, jer one nisu predstavile nijednu od njih. Nakon njih dolazi Državna Informativna Služba Albanije, koja je predstavila samo organizativnu strukturu, Agencija za Nacionalnu Bezbjednost Crne Gore, koja je predstavila samo podatke javne nabavke, Agencija za Razuznavanje Makedonije, koja je predstavila budžet i organizativnu strukturu, Bezbednosno-Informativna Agencija Srbije, koja je predstavila strukturu, budžeti javnu nabavku, dotle najviši nivo opšte transparentnosti ima Sigurnosno-Obavještajna Agencija Hrvatske koja na svojoj web stranici, osim organizacione strukture i budžeta, ima predstavljene i godišnje izveštaje.

⁴⁹ Zvanična veb stranica Sigurnosno-obavještajne agencije - SOA: <http://www.soa.hr/hr>

⁵⁰ Zvanična veb stranica Agencije za razuznavanje – AR: http://ia.gov.mk/index_en.html

⁵¹ Zvanična veb stranica Agencije za nacionalnu bezbjednost – ANB: <http://www.anb.gov.me/naslovna>

⁵² Zvanična veb stranica Bezbednosne-informativne agencije – BIA: <http://www.bia.gov.rs/index-rsl.html>

Država	Ime Agencije	Misija	Zakonski okvir	Organizativna struktura	Budžet	Godišnji izveštaji	Saopštenja za medije
Albanija	Drzavna Obaveštajna Sluzba	Da	Da	Da	Ne	Ne	Da
Bosna i Hercegovina	Obaveštajno-sigurnosna agencija	Da	Da	Ne	Ne	Ne	Ne
Kosovo	Obaveštajna Agencija Kosova	Da	Da	Ne	Ne	Ne	Da
Hrvatska	Sigurnosno-obavještajna agencija	Da	Da	Da	Da	Da	Da
Crna Gora	Agencija za nacionalnu bezbjednost	Da	Da	Ne	Ne Ugovori javne nabavke	Ne	Da
Makedonija	Agencija za razuznavanje	Da	Da	Da	Da	Ne	Da
Srbija	Bezbednosno-informativna agencija	Da	Da	Da	Da	Ne	Da

Međutim, za identifikaciju najboljih praksi, potrebno je detaljnije tretiranje načina predstavljanja budžeta i godišnjih izveštaja.

Što se tiče budžetske transparentnosti, Bezbednosno-Informativna Agencija Srbije (BIA) ima najviši nivo u poređenju sa drugim zemljama regionala. Na web stranici BIA predstavljeni su godišnji budžet sa odgovarajućim budžetskim linijama,⁵³ (iako ne detaljno), ugovori javne nabavke,⁵⁴ kao i Izveštaj Državne Revizorske Institucije.⁵⁵ Nakon nje sledi Agencija za Razuznavanje Makedonije (AR), koja na svojoj web stranici je predstavila godišnji budžet sa odgovarajućim budžetskim linijama⁵⁶, dotle, Sigurnosno-Obavještajna Agencija Hrvatske (SOA), čiji je budžet predstavljen u Javnom Godišnjem Izvještaju, u rubrici Transparentnost računa, u kojem je specificirana opšta suma godišnjeg budžeta, sa klasifikacijom podataka o investicijama za razvoj i modernizaciju, i troškova za zaposlene.⁵⁷ Agencija za nacionalnu bezbjednost Crne Gore (ANB) nije predstavila budžet, ali je, s druge strane, predstavila ugovore javne nabavke.⁵⁸

Sigurnosno-Obavještajna Agencija Hrvatske (SOA) je jedina unutrašnja obaveštajna agencija regionala koja je na svojoj web stranici predstavila javne godišnje izveštaje. Javno izveštje SOA⁵⁹ je veoma informativno, koja javnosti pruža korisne podatke o njenom radu i procenu stanja bezbednosti u Hrvatskoj. Ovaj izveštaj ima ovaj sadržaj: a) Podaci o agenciji, odnosno o informativnom sistemu bezbednosti Republike Hrvatske, ulogu SOA, nadležnosti i kurs pravca njenog radaj; b) Procena bezbednosnog stanja u Republici Hrvatskoj; c) Procena besbednosnog stanja u okruženju Republike Hrvatske, odnosno okolnosti bezbednosti u jugoistočnom

⁵³ Budžet za 2015.godinu, Bezbednosno-informativna agencija - BIA,
<http://www.bia.gov.rs/download/dokumenta/projekcijabudzeta2015.pdf>

⁵⁴ Javne nabavke, Bezbednosno-informativna Agencija - BIA,
<http://www.bia.gov.rs/rsl/o-agenciji/javne-nabavke.html>

⁵⁵ Vidi: Državna revizorska institucija Republike Srbije, Izveštaj o Reviziji Godisnjeg finansijskog izveštaja i pravilnosti poslovanja bezbednosno-informativne agencije, <http://www.bia.gov.rs/download/dokumenta/dri2013.pdf>

⁵⁶ Budžet 2015, Agencija za Razuznavanje - RA, http://ia.gov.mk/pdf/BUDZET_2015.pdf

⁵⁷ Transparentnost proračuna, Javno izveštje 2015, Sigurnosno-obavještajna agencija - SOA,
<https://www.soa.hr/UserFiles/File/pdf/Javno-izvjesce-2015.pdf>, p.p 30.31 Zagreb, 2015

⁵⁸ Javne nabavke, Agencija za nacionalnu bezbjednost - ANB, <http://www.anb.gov.me/biblioteka/javne-nabavke>

⁵⁹ Javno izveštje 2015, Sigurnosno-obavještajna Agencija - SOA,
<https://www.soa.hr/UserFiles/File/pdf/Javno-izvjesce-2015.pdf>

susjedstvu Hrvatske, i pojas neizvesnosti u evropskom okruženju; d) Rad SOA preko šifri, odnosno analitički rad, provere poverljivosti i protiv-obaveštajna zaštita i bezbednost zaštićenih osoba; e) Rukovodstvo SOA, odnosno organiziranje i struktura, transparentnost računa, upravljanje ljudskim potencijalom, prepreke u upravljanju agencije, i razvoj sposobnosti SOA - primena razvojnog plana; f) Nadzor rada SOA, odnosno vanjsko nadziranje, unutrašnje nadziranje i odgovornost prema javnom mnenju.

Ako pažljivo vidimo prakse javne transparentnosti unutrašnjih obaveštajnih agencija Zapadnog Balkana, možemo zaključiti da, osim predstavljanja na odgovoarajućim web stranicama misije,zakonskog okvira i rubrike saopštenja za medije, nivo transparentnosti i javnog polaganja računa ovih agencija,meri se i podacima o budžetu, javnoj nabavci i ,posebno, objavljinjem javnih godišnjih izveštaja.

Ipak, treba istaći i veoma zanimljivu činjenicu da nijedna od gore razmatranih obaveštajnih agencija Zapadnog Balkana, niti u jednom dokumentu nisu predstavili broj njihovih zaposlenih.

Javna transparentnost obaveštajnih agencija: Prakse zemalja Centralne Evrope

U ovoj sekciji tretiraće se prakse javne transparentnosti, odnosno, predstavljeni podaci na web stranicama unutrašnjih obaveštajnih agencija Češke (Bezbednosno Informativna Služba - BIS)⁶⁰, Poljske (Agencija Unutrašnje Bezbednosti – ABW)⁶¹ i Slovačka

⁶⁰ Security Information Service, <https://www.bis.cz/defaultEN.html>

⁶¹ Internal Security Service, <http://www.abw.gov.pl/en?dzial>

Informativna Služba – SIS)⁶². Ove zemlje su među prvima u Istočnom bloku koje se uspešno završile tranziciju koja je kulminirala njihovim učlanjivanjem u NATO⁶³ i Evropskoj Uniji (EU).⁶⁴

Kao što se vidi iz dole navedenih tabela, unutrašnje obaveštajne agencije ovih zemalja karakterišu se visokim nivoom opšte transparentnosti u poređenju sa takvим institucijama zemalja Zapadnog Balkana, osim Hrvatske, koja je, takođe, član NATO-ai EU.⁶⁵ Međutim, ovde treba istaći činjenicu da, za razliku od Sigurnosno-Obavještajne Agencije Hrvatske(SOA), Bezbednosno Informativna Služba Češke i Slovačka Informativna Služba na njihovim web stranicama nemaju predstavljene svoje organizativne strukture.

Bezbednosno Informativna Služba Češke u Godišnjem Izveštaju je predstavila svoj budžet, međutim tamo je data samo ukupna suma budžeta, ali ne i odgovarajuće budžetske linije.⁶⁶Isti način predstavljanja budžetskih podataka koriste i Agencija Unutrašnje Bezbednosti Poljske⁶⁷ i Slovačka Informativna Služba.⁶⁸Ipak, ovde treba istaći činjenicu da u poređenju sa Bezbednosno-Informativnom Agencijom Srbije, Agencijom za Razuznavanje Makedonije i Sigurnosno-Obavještajnom Agencijom Hrvatske, ove zemlje imaju niži nivo budžetske transparentnosti, tako da ovo se ne može smatrati kao avansiranim praksama unutrašnjih obaveštajnih agencija u ovoj oblasti.

⁶² Slovak Information Service http://www.sis.gov.sk/index_en.html

⁶³ Češka i Poljska od 12.marta 1999, a Slovačka od 29.marta 2004.

⁶⁴ Češka, Poljska i Slovačka su učlanjene u EU od 1.maja 2004.

⁶⁵ Hrvatska se učlanila u NATO 1.aprila 2009, a u EU od 1.jula 2013.

⁶⁶ Annual Report of the Security Information Service for 2014, <https://www.bis.cz/pdf/ar2014en.pdf str. 30-31>.

⁶⁷ Internal Security Service, Annual Report 2009, <https://www.abw.gov.pl/en/about-isa/577,Annual-report-2009.html>, str. 14.

⁶⁸ Budget Spending, SIS Annual Report 2014, <http://www.sis.gov.sk/for-you/sis-annual-report.html>

Država	Ime Agencije	Misija	Zakonski okvir	Organizativna struktura	Budžet	Godišnji izveštaji	Saopštenja za medije
Češka	Bezbednosna Informativna Služba	Da	Da	Ne	Da	Da	Da
Poljska	Agencija Unutrasnje Bezbednosti	Da	Da	Da	Da	Da	Da
Slovačka	Slovenska Informativna Služba	Da	Da	Ne	Da	Da	Da

Međutim, s druge strane, ove agencije na njihovim web stranicama imaju objavljene godišnje izveštaje, što nije praksa svih zemalja Zapadnog Balkana.

Bezbednosno informativna služba Češke (BIS) u sadržaju Godišnjeg izveštaja⁶⁹ predstavlja sledeće podatke: a) Obaveštajne aktivnosti i nalasci, odnosno zaštita vitalnih ekonomskih interesa, organizovani kriminal, kontra-obaveštajne aktivnosti, zaštita ustavnosti i demokratskih temelja Češke – povećane etničke tenzije i anti-romski protesti kao i desničarki i levičarski ekstremizam, terorizam, snabdevanje oružjem za masovno uništenje, konvencionalnim oružjem i eksplozivima, i kibernetska bezbednost; b) Zaštita klasificiranih informacija, odnosno administrativna sigurnost, obezbeđivanje informacija i komunikacionih sistema, fizička bezbednost i upravljanje krizama; c) Saradnja sa obaveštajnim službama Češke i drugim državnim vlastima, odnosno obaveštajnim službama, policijom i drugim državnim vlastima; c) Saradnja sa inostranim obaveštajnim službama; d) Nadgledanje, odnosno spoljno

⁶⁹ Annual Report of the Security Information Service for 2014, <https://www.bis.cz/pdf/ar2014en.pdf>

nadgledanje i unutrašnja revizija; f) Održavanje discipline i tretiranje zahteva i žalbi; i, e) Budžet – gde je, kao što je naznačeno, predstavljena samo opšta suma.

S druge strane, Godišnji izveštaj Agencija Unutrašnje Bezbednosti Poljske(ABW),⁷⁰ ima sličan sadržaj, i to kao što sledi: a) Uloga ABW u bezbednosnom sistemu Poljske, odnosno ABW i druge obaveštajne agencije, zadaci, funkcije, savetodavne aktivnosti, međunarodna saradnja, budžet, osoblje i nadgledanje kontrole ABW; b) Ključne oblasti aktivnosti ABW, odnosno, borba protiv terorizma, zaštita kibernetske sredine, kontra-obaveštajna zaštita Poljske, zaštita državnih ekonomskih interesa, suzbijanje korupcije, suzbijanje organizovanog kriminala, suzbijanje snabdevanja tehnologije sa dvojnim korišćenjem, suzbijanje političkog ekstremizma, zaštita države i zvaničnih tajni; c) Zaštitne i preventivne mere, odnosno program kontra-obaveštajne zaštite, zaštitne mere za bezbedno korišćenje interneta i protiv opasnosti kibernetske sredine, programi obuke za zaposlene u centralnoj administraciji – obuhvativši sprečavanje korupcije, program obuke službenika bezbednosti o klasificiranim informacijama, obučavanje za administratore i inspektore IT mreža, post-diplomske studije za „unutrašnju bezbednost“, temetske konferencije, publikacije ABW i komunikacija sa javnošću.

Godišnji izveštaj Slovačka informativna služba (SIS),⁷¹ ima sledeći sadržaj: a) Stratško fokusiranje SIS: a.1 Bezbednost, odnosnoprotivterorizam, bezbednosne mere tokom Zimskih Olimpijskih Igara u Sochi, ilegalna imigracija, kontra-obaveštajnost, suzbijanje organizovanog kriminala, trgovina proizvodima odbrambene industrije, i snabdevanje i bezbednostnuklearne opreme i materijala, ekstremizam, pseudo-religiozen grupacije, pitanje zajednica odbačenih od društva, zaštita klasificiranih informacija, zaštita kibernetske sredine; a.2. ekonomija, odnosno korupcija i nepotizam, neefikasno upravljanje asseta u državnoj i opštinskoj svojini,

⁷⁰ Internal Security Service, Annual Report 2009, <https://www.abw.gov.pl/en/about-isa/577,Annual-report-2009.html>

⁷¹ Annual Report of the Security Information Service for 2014, <https://www.bis.cz/pdf/ar2014en.pdf>

carinske, poreske i finansijske prevare, opasnosti po finansijski sistem Slovačke, energetska bezbednost Slovačke, perspektive tranzita gasa, nafte i snabdevanja Slovačke; a.3. Spoljna politika, odnosno Ukrajina, Ruska Federacija, Belorusija, Zapadni Balkan, procenjivanje bezbednosti zapadnjaka u nekim zemljama Afrike i Azije; b) Saradnja sa državnim telima – inteligentni proizvodi za klijente; c) Staje, osnovne aktivnosti i nadgledanje SIS-a, c.1. pitanje osoblja, odnosno osnovni pokazatelji, c.2. stanje snabdevanja sa materijalnim i tehničkim sredstvima, kao i budžetski troškovi, t.j. troškovi budžeta SIS-a, c.3. informativno-teknička sredstva i očuvanje tajnosti telekomunikacija, c.4. saradnja sa inostranim obaveštajnim službama, c.5. Zakonodavstvo i nadgledanje, c.6. Nadgledanje legalnosti aktivnosti SIS-a vršenim od nadzorne Komisije Nacionalnog Saveta Bezbednosti Slovačke koja nadgledava aktivnosti Slovačke Informativne Službe, d) Izveštaj Analitičkog Centra Nacionalne Bezbednosti.

Karakteristika sadržaja godišnjih izveštaja ovih unutrašnjih obaveštajnih službi zemalja Centralne Evrope jeste predstavljanje opasnosti i pretnji bezbednosti, predstavljene aktivnosti šiframa i u narativnom obliku za tretiranje ovih opasnosti, saradnja sa drugim državnim bezbednosnim i obaveštajnim institucijama, međunarodna saradnja, spoljni i unutrašnji nadzor, upravljanje osobljem, kao i predstavljanje budžeta. Predstavljeni formati podaci po ovim godišnjim izveštajima mogu poslužiti kao primer korisnih praksi za eventualne nacrte deklasificiranih godišnjih izveštaja Obaveštajne Agencije Kosova. Međutim, i agencije Centralne Evrop, isto kao i unutrašnje obaveštajne agencije zemalja Zapadnog Balkana, nisu predstavili broj njihovih zaposlenih.

Javna transparentnost obaveštajnih agencija: Prakse baltičkih zemalja

U ovoj sekciji tretiraće se prakse transparentnosti i javnog polaganja računa, odnosno podaci na web stranicama unutrašnjih obaveštajnih agencija Estonije (Služba unutrašnje bezbednosti - KAPO),⁷² Letonije (Bezbednosna policija - DP)⁷³ i Litvanije (Departman državne bezbednosti - VSD).⁷⁴ Kao i zemlje Centralne Evrope, tako i Baltičke zemlje uspešno su završile tranziciju i članice su NATO-a⁷⁵ i EU.⁷⁶

Kao što se može videti iz dole navedenih tabela, unutrašnje obaveštajne agencije ovih zemalja karakterizuju se većim nivoom opšte transparentnosti u poređenju sa odgovarajućim institucijama zemalja Zapadnog Balkana (osim Hrvatske), međutim ove zemlje imaju niži nivo opšte transparentnosti nego zemlje Centralne Evrope to je najviše istaknuto u predstavljanju budžetskih podataka.

Jedina unutrašnja obaveštajna agencija Baltičkih zemalja koja je predstavila budžet jeste Departman Državne Bezbednosti Litvanije-VSD, i to je dato u Godišnjem Pregledu, kao opšta suma, bez neke daljnje specifikacije. U poređenju sa zemljama Zapadnog Balkana, kao Srbija, Makedonija i Hrvatska, Baltičke zemlje imaju mnogo niži nivo budžetske transparentnosti, i kao takve, one ne mogu se uzimati kao primer avansiranih praksi transparentnosti u ovoj oblasti. Međutim, s druge strane, treba istaći činjenicu da isto tako kao i sve unutrašnje obaveštajne agencije Centralne Evrope, tako i agencije Baltičkih zemalja na svojim web stranicama predstavljaju izveštaje, odnosno godišnje preglede.

⁷² Estonian Internal Security Service, <https://www.kapo.ee/en.html>

⁷³ Latvian Security Police, <http://www.dp.gov.lv/en/>

⁷⁴ State Security Department, <http://www.vsd.lt/PageEN.aspx?pageID=169>

⁷⁵ Baltičke zemlje su članice NATO-a od 29.marta 2004.

⁷⁶ Baltičke zemlje su članice EU od 1.maja 2004.

Država	Ime Agencije	Misija	Zakonski okvir	Organizativna struktura	Budžet	Godišnji izveštaji	Saopštenja za medije
Estonia	Služba unutrašnje bezbednosti	Da	Da	Da	Ne	Da	Da
Letonija	Bezbednosna policija	Da	Da	Ne	Ne	Da	Da
Litvanija	Departman državne bezbednosti	Da	Da	Da	Da	Da	Da

Ovde treba pomenuti činjenicu da najdužu tradiciju predstavljanja godišnjih pregleda ima paraqitjes së pasqyrave vjetore e ka Služba Unutrašnje Bezbednosti Estonije - KAPO, koja ih predstavlja od 1998.godine.⁷⁷ Poslednji godišnji pregled⁷⁸na web stranici KAPO-aima ovaj sadržaj: a) Zaštita ustavnog porekla, događaji u Ukrajini i intenziviranje međunarodne situacijew, režim Putina i ekstremizam u Evropi, ekstremizam bez šireg osnova u Estoniji, rusko shvatanje „meke snage“, iskorištavanaje russkih emigranata,medijalni projekti operacija ruskog uticaja, istorijska propaganda; b) kontra-obaveštajnost, odnosno Gerasimova doktrina; c) Zaštita državnih tajni, odnosno, posete u zemljama visoke opasnosti, kontrola pozadina avijacije; d) Pružanje kibernetiske bezbednosti; f) Sprečavanje međunarodnog terorizma, odnosno opšto stanje, Sirija i Irak, islamska zajednica u Estoniji, oslobađanje posmatrača OEBS-a, međunarodna saradnja, obezbeđivanje Predsednika SAD-a; g) Borba protiv korupcije, odnosno korupcija koja utiče na nacionalnu bezbednost, korupcija koja oštećuje sistem primene zakona; i h) Istraga međunarodnih zločina.

⁷⁷ KAPO Annual Reviews, <https://www.kapo.ee/en/content/annual-reviews.html>

⁷⁸ Ibid, KAPO Annual Review 2014.

S druge strane, zadnji Godišnji Izveštaj Bezbednosne Policije Letonije - DP⁷⁹ima ovaj sadržaj: a) Konta-obaveštajnost, odnosno aktivnosti stranih obaveštajnih i bezbednosnih agencija, zaštita državnih tajni; b) Očuvanje ustavnog poretku, odnosnoruske politike prema sunarodnicima,karakteristike ruskih politika prema sunarodnicima, subjekti ruske politike prema sunarodnicima u Letoniji, pristalice ideologija desničarskog i levičarskog ekstremizma; c) Letonske pristalice agresije u Ukrajini, odnosno, javna podrška, sakupljanje donacija i pridruživanje ilegalnim oružanim grupama u Ukrajini; d) Bezbednost informativnog prostora; e) Ekonomska bezbednost; f) Anti-terorizam, odnosno tendencije terorističke pretnje u Evropi, situacija sa terorističkom pretnjom u Letoniji; g) Prethodni postupci istrage; h) Zaštita visokih ličnosti.

Na kraju, zadnji godišnji pregled Departmana Državne Bezbednosti Litvanije - VSD⁸⁰ima ovaj sadržaj: a) Delokrug aktivnosti VSD-a, odnosno sakupljene informacije obaveštajaca, nalazi i konsultacije, ovlašćenja aktivnosti VSD-a; b) Neprijateljske aktivnosti stranih obaveštajnih i bezbednosnih službi, odnosno načela aktivnosti obaveštajnih i bezbednosnih službi koja su neprijateljska prema Litvaniji; c) Informativna bezbednost, odnosno ruska ideološka propaganda, informativni prostor Litvanije; d) Regionalna bezbednost, odnosno, spoljna politika Rusije i hibridni rat, faktori opasnosti u Litvaniji; f) Ekonomska i energetska bezbednost odnosno sektor energije, privredni sektor; g) Ekstremizam i Terorizam, odnosno, politički radikalizam, terorizam; h) Dodatci, odnosno, budžet VSD-ai porast GDP-a u razdoblju 2000-2014, obrazovanje obaveštajnih oficira, starosno dobaobaveštajnih oficira, obaveštajni oficiri prema polu.

Iz opisa sadržaja ovih izveštaja, t.j. godišnjih pregleda unutrašnjih obaveštajnih službi ovih zemalja, može se zaključiti da se tretiranje opasnosti i pretnji po bezbednost preovladava od okolnosti i regionalne geopolitike, odnosnoanalize ruske opasnosti po bezbednost

⁷⁹ Annual Report 2014, <http://www.dp.gov.lv/en/>

⁸⁰ VSD Annual Review 2014, <http://www.vsd.lt/Files/Documents/635718603371696250.pdf>

ovih zemalja, i zatim se tretiraju opasnosti evropske i međunarodne bezbednosti – obuhvativši tu i terorizam, ali sa pojednostavljenijim opisivanjem. Posebna karakteristika ovih izveštaja jeste konkretizacija uspeha u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, koja je veoma značajna praksa javnog polaganja računa o radu ovih službi, i koja može poslužiti kao praksa koja bi se mogla primeniti i od strane OAK-a, u slučaju eventualnog predstavljanja godišnjih izveštaja. Kao i u slučaju unutrašnjih obaveštajnih agencija zemalja Zapadnog Balkana i onih Centralne Evrope, i kod Baltičkih zemalja zapaža se činjenica nepredstavljanja broja zaposlenih u njihovim unutrašnjim obaveštajnim agencijama.

(Ne)Transparentnost Obaveštajne Agencije Kosova: Kako ići napred?

Obaveštajna Agencija Kosova ima nizak nivo javne transparentnosti, i od svih zemalja regionala, koja su gore razmatrana,⁸¹ ona stoji bolje samo u poređenju sa Obaveštajno-Sigurnosnom Agencijom Bosne i Hercegovine.⁸² Ovaj nizak nivo javne transparentnosti ovih dvaju obaveštajnih agencija je nešto začuđujuće, kada se uzima u obzir činjenica da oba dve stvorene pod međunarodnim nadzorom.

Država	Ime agencije	Misija	Zakonski okvir	Organizativna struktura	Budžet	Godišnji izveštaji	Saopštenja za medije
Kosovo	Obaveštajna Agencija Kosova	Da	Da	Ne	Ne (Da)	Ne	Da

⁸¹ Dole navedene tabele pokazuju stanje javne transparentnosti OAK-a, i ovaj zaključak dolazi iz upoređenja sa gore navedenim tabelama istog formata na kojima su predstavljeni podaci unutrašnjih obaveštajnih agencija zemalja Zapadnog Balkana, Centralne Evrope i onih Baltičkih.

⁸² Obaveštajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine na svojoj web stranici, sem što nema predstavljenu organizativnu strukturu, budžet i godišnje izveštaje, ona nema ni rubriku saopštenja za medije.

U dole navedenoj analizi razmatraćemo kategorizovane informacije koje nedostaju na web stranici OAK-a—odnosno budžet, organizativnu strukturu i godišnje izveštaje—u odnosu sa najboljim praksama javne transparentnosti unutrašnjih obaveštajnih agencija zemalja Zapadnog Balkana, Centralne Evrope i onih Baltičkih, koja su razmatrana u gore pomenutim sekcijama.

Budžetska transparentnost

Što se tiče budžetske transparentnosti OAK-a, iako njen budžet nije predstavljen na njenoj web stranici, on se može naći u Zakonu o Budžetu Republike Kosova, i kao takav, on je mnogo detaljniji od samih predstavljenih budžeta Hrvatske, zemalja Centralne Evrope i Litvanije. Ovom prilikom, opaža se činjenica da OAK je jedina obaveštajna agencija, između svih razmatrenih zemalja, koja je učinila javnim i broj njenih zaposlenih, kao što se može videti od predstavljanja njenog budžeta⁸³ koji je dat u dole navedenoj tabeli.

Ovde treba istaći i činjenicu da predstavljanje detaljnijeg budžeta OAK-a je ograničeno Članom 40 Zakona o Obaveštajnoj Agenciji Kosova,⁸⁴ i to se smatra kao klasificirana informacija. Međutim, ova činjenica ne sprečava OAK da na njenoj web stranici predstavlja njen budžet u istom obliku kao što je predstavljen u Zakonu o Budžetu Republike Kosova.

Izvori finansiranja	Zaposleni u 2016.godini	Plate i nadnice	Robe i usluge	Komunalni troškovi	Subvencije i transferi	Kapitalni troškovi
Vladini grantovi (Euro)	90	3,400,000	1,320,282	38,000	450,000	1,500,000

⁸³ Zakon br. 05/L -071 o Budžetu Republike Kosova za 2016.god., <https://mf.rks-gov.net/sq-al/Buxheti/Buxheti-i-Republikes-se-Kosoves/Buxheti-qendrore>

⁸⁴ Zakon br. 03/L-063 o Obaveštajnoj Agenciji Kosova, http://www.aki-rks.org/2008_03-L063_al.pdf

Ukupni troškovi (Euro): 2016.g.	Ukupni troškovi (Euro): 2017.g.	Ukupni troškovi (Euro): 2018.g.
6,708,282	6,208,282	6,208,282

U odnosu sa najboljim praksama budžetskog aspekta gore navedenih unutrašnjih obaveštajnih agencija, takođe se zapaža da na web stranici OAK-a nema podataka o javnoj nabavci, što predstavlja veliku manjkavost u javnoj transparentnosti ove institucije. Predstavljanje javne nabavke na web stranici OAK-a ne ograničava se Zakonom o OAK-u, tako da nema nikakvih razloga da to ne bude na raspolaganju javnosti.

Što se tiče revizije finansijskih rezultata OAK-a, treba imati u obzir činjenicu da je detaljan budžet OAK-a klasificirana informacija, i time se ograničava i revizija od strane Kancelarije glavnog revizora, tako da jedina opcija za predstavljanje široj javnosti jeste deklasificirani izveštaj revizije unutrašnjeg revizora. Na osnovu Člana 10.4 Zakona o OAK-u, odgovoran za reviziju finansijskih rezultata OAK je Generalni inspektor, koji rezultate revizije dostavlja na raspolaganju Premijeru i Direktoru OAK-a, što na prvi pogled može se shvatiti kao gje teško zakonsko ograničenje za porast javne transparentnosti redovnosti upravljanja finansijama ove institucije. Međutim, ova činjenica ne stvara neprevaziđene prepreke da se opšto mišljenje unutrašnjeg revizora o ispravnosti upravljanja finansijama Generalnog inspektora predstavi kako široj javnosti, tako i parlamentarnoj Komisiji za nadgledanje OAK-a, očuvavši u celini klasificirani deo informacija koja su deo Godišnjeg izveštaja unutrašnjeg revizora OAK-a.

Transparentnost organizativne strukture

U gore navedenoj analizi istaknuta je i dobra praksa javne transparentnosti unutrašnjih obaveštajnih agencija preko predstavljanja njihove organizativne strukture. Šta više, predstavljanje organizativne strukture OAK-a ne sprečava nijedno zakonsko ograničenje, i kao takva, ne smatra se klasificiranim informacijom. Zbog toga, predstavljanje organizativne strukture OAK-a na njenoj web stranici je potrebno, i preduzimanje jednog takvog koraka nesumnjivo da bi bilo potrebno u pravcu primene najboljih praksi javne transparentnosti unutrašnjih obaveštajnih agencija.

Javna transparentnost rada OAK: Godišnji izveštaji

Ključni element koji bi uticao na porast transparentnosti i javnog polaganja računa OAK-a je objavljivanje Godišnjeg izveštaja, onako kako je i praksa Hrvatske, zemalja Centralne Europe i onih Baltičkih. I uprkos činjenici da ovi izveštaji imaju različitu sadržinu, one uopšteno, predstavljaju bezbednosne opasnosti i pretnje prema njihovim zemljama, rezultate aktivnosti predstavljene u šiframa i narativno za tretiranje ovih opasnosti, saradnju sa drugim domaćim bezbednosnim i obaveštajnim agencijama, međunarodnu saradnju, spoljni i unutrašnji nadzor, upravljanje osobljem, kao i budžet.

Slična metoda mogla bi se upotrebiti i za eventualno objavljivanje godišnjih izveštaja OAK-a. Imajući u vidu činjenicu da je misija OAK-a „identifikovanje pretnji koja ugrožavaju bezbednost Kosova“, kao i to da se „pretnja po bezbednost Kosova smatra ugrožavanje teritorijalnog integriteta, integriteta institucija, ustavnog porekla, ekonomске stabilnosti i razvoja, kao i pretnje

globalnoj bezbednosti na štetu Kosova”,⁸⁵ onda bi godišnji izveštaj na početku trebao da deklasificirano predstavlja upravo ove pretnje.

Sledeća deklasifikovana Informacija, preko joje bi se merila efikasnost OAK-a od javnosti, bilo bi predstavljanje podataka o dobijenim rezultatima od sakupljanja i analize informacija, upravo o pitanjima za koje OAK ima eksplicitni zakonski mandat⁸⁶ za podsticanje, pomaganje i podstrekivanje ili zagovaranje terorizma; špijunažu protiv Kosova ili koja ugrožava bezbednost Kosova;sabotažu protiv ključne infrastrukture Kosova; organizovani kriminal protiv Kosovaili koji ugrožava bezbednost Kosova na bilo koji drugi način, što obuhvata i pranje novca;podstrekivanje nezadovoljstva bezbednosnih kadrova;krijumčarenje nezakonitih sredstava, oružja i trgovine ljudima; nezakonitu proizvodnju i prevoz oružja masovnog uništenja, ili komponenata istih; nezakonitu trgovinu proizvodima i tehnologije pod međunarodnom kontrolom; aktivnosti koje su u suprotnosti sa međunarodnim humanitarnim pravom; organizovano nasilje ili zastrašivanje etničkih ili verskih grupa na Kosovu; i pitanja koja se odnose na ozbiljno ugrožavanje javnog zdravlja ili bezbednosti.

Takođe, značajne deklasifikovane informacije koje bi se trebalo obuhvatiti u godišnjim izveštajima OAK-a, jesu i one koje se tiču saradnje sa domaćim bezbednosnim institucijama,⁸⁷ I po mogućnosti i sa onim međunarodnim.

Jedna posebna sekcija za godišnje izveštaje OAK-a, na osnovu najboljih praksi godišnjih izveštaja gore pomenutih država, trebalo bi da bude onaj o predstavljanju upravljanja OAK-a, obuhvativši organizativnu strukturu,profesionalnu i rodnu strukturuzaposlenih, unutrašnje nadgledanje od strane Generalnog inspektora,budžet, kao i opštu deklasifikovanu deklaraciju unutrašnje revizije finansija.

⁸⁵ Član 2, Zakona br. 03/L-063 o Obaveštajnoj Agenciji Kosova, http://www.aki-rks.org/2008_03-L063_al.pdf 2008.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Međuvladina saradnja je i zakonska obaveza, Član 8, Zakona br. 03/L-063 o Obaveštajnoj Agenciji Kosova, http://www.aki-rks.org/2008_03-L063_al.pdf 2008.

Predstavljanje Godišnjih izveštaja sa ovim podacima dalo bi opšti pregled rada OAK-a, i preko nje bi se povećalo javno polaganje računa, koja je varijabla iste ekuacije sa nivoom poverenja koju ova institucija uživa među stanovništvom Kosova.

Preporuke:

Imajući u vidu činjenicu da je Obaveštajna Agencija Kosova jedna od unutrašnjih obaveštajnih agencija sa najnižom transparentnošću zemalja Zapadnog Balkana, i da, s druge strane, jeste i bezbednosna institucija sa najnižim poverenjem građana Kosova, neophodno je preuzimanje brzih koraka u pravcu povećanja transparentnosti i javnog polaganja računa ove institucije.

Da bi se postigao ovaj cilj, KIPRED preporučuje preuzimanje ovih radnji radi dopune sadržaja zvanične web stranice OAK-a:

- a) Predstavljanje budžeta u istom formatu sa onim koji je predstavljen u Zakonu o Budžetu Republike Kosova;
- b) Predstavljanje podataka javne nabavke;
- c) Predstavljanje opšteg deklasifikovanog mišljenja revizije fiansija OAK-a od strane Generalnog inspektora;
- d) Predstavljanje organizativne strukture; i
- e) Predstavljanje javnih godišnjih izveštaja.

5. KRATAK ANALITIČKI PREGLED ISTRAŽIVANJA JAVNOG MNENJA

Jedan od najznačajnijih ciljeva Observera je da odredi stanje nivoa poverenja građana Kosovau bezbednosne institucije Kosova, kao i praćenje i analiziranje trendova promene ovog poverenja u četvoromesečnim razdobljima.

Radi ovog cilja, KIPRED je angažovao organizaciju UBO Consulting da izmeri periodično nivoovog poverenja građana. U okviru ovoga, UBO Consulting je izvršilo istraživačko anketiranje javnog mnenja, u kojoj su 1000 lica odgovorilo na pitanje: „Recite nam, koliko verujete sledećim institucijama što se tiče bezbednosti?“ Ponovo, date institucije su: 1) Predsednica; 2) Premijer; 3) Ministar unutrašnjih poslova; 4) Policija Kosova; 5) Parlamentarna Komisija zaunutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje Kosovske bezbednosne snage; 6) Ministar Kosovskih bezbednosnih snaga; 7) Kosovske bezbednosne snage; 8) Obaveštajna Agencija Kosova; 9) Direktor Obaveštajne Agencije Kosovai 10) Parlamentarna Komisija za nadgledanje Obaveštajne Agencije Kosova. Poverenje je izraženo sa ocenama od najniže ocene 1, do najveće ocene 5, i da margina greške je bila ±3%.

Uporedivši sa anketom meseca novembra 2015, gore navedene institucije obeležile su različite rezultate trendova poverenja, kao što se i vidi od podataka u tabeli 1. Iz ove tabele možemo izvući nekoliko značajnih zaključaka. Najveći porast poverenja je zabeležio Ministar KBS-a (+0.14) i Kosovske bezbednosne snage (+0.11), koju sledi Policija Kosova (+0.06). Kao rezultat ovih trendova poverenja, KBS je ponovo prešao na prvo mesto sa 3.69, dok je Policija Kosova prešla na drugom mestu sa 3.64. Nivo poverenja u OAK, njenog Direktora i parlamentarnoj Komisiji za unutrašnje poslove, bezbednost i nadgledanje KBS-a nije pretrpelo izmene, a u međuvremenu najveći pad poverenja pretrpeli su Premijer (-0.19), parlamentarna Komisija za nadgledanje OAK-a (-0.15) i Ministar unutrašnjih poslova (-0.14), koje sledi Predsednica (-0.01).

Ostali značajni i intersantni podaci koji proizlaze iz ankete od februara 2016 (i iz njenog upoređenja sa novembrom 2015) su sledeći podaci:

- Kod Albanaca koji žive na severu Kosova, najviši rejting i dalje imaju KBS (4.00) i Policija Kosova (3.09). S druge strane,najniže procene kod Albanaca na severu ovog puta date su za Predsednicu, OAK i Parlamentarnu Komisiju za nadgledanje OAK-a (1.36 za sve tri institucije), koje su i pretrpele najveće opadanje poverenja.
- Kod Srba na severu naveći trend porasta zabeležila je Policija Kosova (+1.04), koju sledi Predsednica (+0.54), Premijer (+0.21) i Ministar Unutrašnjih Poslova (0.05), dotle za sve druge institucije poverenje je gotovo nepostojeće (1). Takođe, kod Srba na jugu opažaju se slični trendovi poverenja, t.j. porast za Predsednicu (+1.23), Policiju Kosova (0.87), Premijera (0.68) i Ministra unutrašnjih poslova (0.21), dotle za druge institucije poverenje gotovo je nepostojeće.
- Nema posebnih trendova što se tiče poverenja prema polu, i rezultati anketa u februaru 2016 su veoma slični sa onima u novembru 2015. U međuvremenu, što se tiče varijable starosnog doba, zapaža se mali pad poverenja u Premijera i u Ministra Unutrašnjih Poslova kod gotovo svih generacija i, takođe, kod skoro svih kolena izražen je mali porastpoverenja u Policiju Kosova, u Ministra KBS-a i u samom KBS-u. Kod obrazovanja, izraženo poverenje u zadnjoj anketi je mnogo sličan sa onim izraženim u novembru 2015; izmene, i tamo gde su predstavljene, su veoma male i u velikoj meri su raspodeljene, tako da ne pokazuju neki određeni trend.
- Kod etničke pripadnosti, zapažen je interesantan trend izraženog poverenja odgovarajuće institucije od strane Srba. Reč je o veoma velikom porastu poverenja Srba u nekoliko institucije: povrjenje Srba u Predsednici sada je 2.11 (porast +0.97), u Premijera je 1.65 (porast +0.52), u Policiji Kosovaje 2.29 (porast +0.94) i u Ministra Unutrašnjih Poslova je 1.29 (porast +0.16). Poverenje Srba u druge institucije je ili nepostojeće ili gotovo nepostojeće. S druge strane, poverenje Albanaca i drugih

zajednica u ove institucije je dosta slično sa onim izraženim pre četiri meseca. Ovde vredi izvršiti istraživanje radi identifikovanja faktora, pojava i događaja, koji su mogli uzrokovati ovaj porast poverenja Srba, tako da se oni favorizuju u dalnjim procesima.

- Što se tiče profesije, nema značajnijih promena, i one su veoma rasute. Kao i u dve prethodne ankete, ponovo najviše poverenja u institucije je izrazila kategorija domaćica i ponovo je kategorija zaposlenih u javnom sektoru među onima koji su izrazili najniže poverenje. Tako da se ponovo postavlja pitanje, zašto kategorija koja je najudaljenija od javnih institucija ima najviše poverenja u ove institucije, a s druge strane, kategorija koja je najbliža ovim institucijama i često puta i unutar njih imaju najniže poverenje.
- Kada sa uvidi izraženo poverenje prema regionima, vidi se da najviše poverenja u analizirane institucije imaju građani Uroševca, a najmanje građani Đakovice. Šta više, poverenje građana Uroševca u ove institucije beleži trend porasta u poređenju sa poverenjem kojeg su oni izrazili u novembru 2016, dotle poverenje građana Đakovice ostaje maltene isti – promene u poverenju građana Đakovice su rasute.
- I, na kraju, kada se vidi izraženo poverenje prema etničkoj pripadnosti po regionima, vidi se gore pomenuti trend porasta poverenja Srba u Predsednicu, Premijera, Policiji Kosova i Ministra unutrašnjih poslova. Inače, ovaj trend porasta među Srbima je najizraženiji kod Srba u Gnjilanu, Prištini, Uroševcu i Peću. Takođe, veoma visoko poverenje izrazili su i Srbi u Mitrovici, međutim ovo ne predstavlja trend povećanja, jer su Srbi u Mitrovici izrazili takvo, veoma visoko poverenje, i u anketama novembra 2015.

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?					
	N	Minimum	Maximum	Srednja vrednost	Standardna devijacija
Predsednici	995	1	5	2.68	1.241
Premijeru	995	1	5	2.31	1.229
Ministru Unutrašnjih Poslova	973	1	5	2.35	1.130
Policiji Kosova	992	1	5	3.64	1.310
Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	951	1	5	2.71	1.184
Ministru Bezbednosnih Snaga	975	1	5	3.00	1.325
Kosovskim Bezbednosnim Snagama	990	1	5	3.69	1.383
Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji	931	1	5	2.57	1.167
Direktoru Kosovske Obaveštajne	918	1	5	2.40	1.136
Parlamentarnoj Obaveštajnoj Komisiji	894	1	5	2.38	1.099

Tabela 1. Opšte poverenje u institucije

Alternativa	Jul-15	Novembar-2015	Feb-16	Razlika (Februar 2016 - Jul 2015)
	Sredina	Sredina	Sredina	
Predsednici	2.95	2.69	2.68	-0.272
Premijeru	2.67	2.50	2.31	-0.358
Ministru Unutrašnjih Poslova	2.75	2.49	2.35	-0.404
Policiji Kosova	3.79	3.58	3.64	-0.147
Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	3.17	2.71	2.71	-0.464
Ministru Bezbednosnih Snaga	3.33	2.86	3.00	-0.327
Kosovskim Bezbednosnim Snagama	4.00	3.58	3.69	-0.307
Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji	3.02	2.57	2.57	-0.449
Direktoru Kosovske Obaveštajne Agencije	2.88	2.40	2.40	-0.478
Parlamentarnoj Obaveštajnoj Komisiji	3.01	2.52	2.38	-0.635

Tabela 2. Upoređivanje poverenja po mesecima

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?									
Etnička pripadnost	Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama	Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji	
Albanci	Sredina	1.36	1.45	1.64	3.09	1.64	1.64	4.00	1.36
	N	11	11	11	11	11	11	11	11

Tabela 3. Albanci na severu

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?										
Srbi, Sever-Jug		Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama	Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji	Direktoru Kosovske Obaveštajne Agencije
Serbi sa severa		Sredina	1.54	1.21	1.05	2.04	1.00	1.00	1.00	1.00
		N	56	56	56	56	56	56	56	56
Serbi sa Juga		Sredina	2.46	1.90	1.44	2.45	1.03	1.00	1.00	1.00
		N	94	94	94	94	94	94	94	94
Total		Sredina	2.11	1.65	1.29	2.29	1.02	1.00	1.00	1.00
		N	150	150	150	150	150	150	150	150

Tabela 4. Srbi sever – jug

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?									
Prebivalište		Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama	Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji
Urbano	Sredina	2.68	2.23	2.27	3.64	2.67	3.01	3.52	2.46
	N	428	429	417	424	409	416	427	405
Ruralno	Sredina	2.68	2.38	2.40	3.64	2.73	2.99	3.82	2.66
	N	567	566	556	568	543	559	563	526
Total	Sredina	2.68	2.31	2.35	3.64	2.71	3.00	3.69	2.57
	N	995	995	973	992	951	975	990	931

Tabela 5. Prebivalište

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?											
Pol		Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama	Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji	Direktoru Kosovske Obaveštajne Agencije	Parlamentarnoj Obaveštajnoj Komisiji
Muško	Sredina	2.52	2.19	2.21	3.59	2.58	2.93	3.70	2.49	2.36	2.30
	N	517	518	510	515	496	507	515	495	493	481
Žensko	Sredina	2.85	2.45	2.50	3.70	2.85	3.08	3.68	2.66	2.45	2.47
	N	478	477	463	477	455	468	474	436	426	413
Total	Sredina	2.68	2.31	2.35	3.64	2.71	3.00	3.69	2.57	2.40	2.38
	N	995	995	973	992	951	975	990	931	918	894

Tabela 6. Pol

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?								
Doba starosti		Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama
18-24	Sredina	2.61	2.26	2.31	3.72	2.77	3.02	3.72
	N	307	306	296	306	287	297	307
25-34	Sredina	2.54	2.28	2.19	3.54	2.65	2.85	3.57
	N	265	265	261	263	258	261	262
35-44	Sredina	2.66	2.43	2.51	3.63	2.68	3.00	3.74
	N	173	174	173	174	169	171	173
45-54	Sredina	2.86	2.32	2.45	3.52	2.62	3.01	3.68
	N	137	137	132	136	129	135	136
55-64	Sredina	3.04	2.52	2.53	3.77	2.82	3.29	3.88
	N	84	84	84	84	80	82	83
65 +	Sredina	2.91	1.93	2.08	4.06	2.86	3.22	3.75
	N	29	29	28	29	28	29	29
Total	Sredina	2.68	2.31	2.35	3.64	2.71	3.00	3.69
	N	995	995	973	992	951	975	990

Tabela 7. Uzrast

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?									
Obrazovanje		Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama	Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji
Osnovna škola ili manje	Sredina	2.89	2.57	2.63	3.71	2.77	3.16	3.84	2.74
	N	165	167	162	167	150	161	167	145
Srednja škola	Sredina	2.65	2.22	2.31	3.62	2.68	3.01	3.73	2.54
	N	484	482	474	484	467	477	480	453
Fakultet	Sredina	2.55	2.34	2.29	3.54	2.62	2.77	3.40	2.53
	N	252	252	245	248	245	248	252	245
Magistratura ili doktoratura	Sredina	2.81	2.26	2.18	3.92	2.97	3.30	4.00	2.58
	N	94	94	92	94	90	89	91	89
Total	Sredina	2.68	2.31	2.35	3.64	2.71	3.00	3.69	2.57
	N	995	995	973	992	951	975	990	931

Tabela 8. Obrazovanje

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?									
Trenutno zanimanje		Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama	Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji
Nezaposlen - tražeći posao	Sredina	2.62	2.13	2.19	3.47	2.61	2.84	3.70	2.56
	N	259	258	254	259	242	254	259	235
Nezaposlen - ne tražeći posao	Sredina	2.86	2.35	2.34	3.91	2.83	2.96	4.14	2.79
	N	31	31	31	31	31	31	31	29
Zaposlen u javnom sektoru	Sredina	2.58	2.43	2.35	3.85	2.69	2.84	3.65	2.56
	N	68	68	68	68	66	68	68	66
Zaposlen u privatnom sektoru	Sredina	2.47	2.13	2.18	3.53	2.65	3.01	3.63	2.45
	N	256	257	253	255	252	252	256	247
Povremeno zaposlen	Sredina	2.61	2.33	2.33	3.31	2.47	2.74	3.39	2.45
	N	67	67	67	67	65	65	65	67
Penzioner	Sredina	2.79	1.90	2.02	3.91	2.89	3.21	3.55	2.35
	N	33	33	32	33	32	33	33	31
Domaćica	Sredina	3.12	2.87	2.97	3.96	3.02	3.32	3.81	2.80
	N	132	132	129	132	128	130	129	116
Student/ učenik	Sredina	2.76	2.46	2.46	3.83	2.77	3.16	3.75	2.68
	N	142	142	131	141	129	135	142	134
Drugo, navedite:	Sredina	2.80	2.80	2.20	3.00	2.60	2.60	4.00	3.00
	N	6	6	6	6	6	6	6	6
Total	Sredina	2.68	2.31	2.35	3.64	2.71	3.00	3.69	2.57
	N	995	995	973	992	951	975	990	931

Tabela 9. Zaposlenost

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?									
Etnička pripadnost		Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama	Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji
Albanac	Sredina	2.70	2.33	2.38	3.71	2.78	3.08	3.81	2.63
	N	753	753	737	751	722	740	749	706
Serbi	Sredina	2.11	1.65	1.29	2.29	1.02	1.00	1.00	1.00
	N	150	150	150	150	150	150	150	150
Drugi	Sredina	2.71	2.66	2.75	3.55	2.89	3.12	3.58	3.00
	N	92	92	87	92	79	83	92	77
Total	Sredina	2.61	2.26	2.24	3.48	2.51	2.76	3.37	2.40
	N	995	995	974	993	951	973	991	933

Tabela 10. Etnička pripadnost

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?									
Regija		Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama	Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji
Priština	Sredina	2.65	2.22	2.27	3.77	2.78	3.13	3.68	2.52
	N	251	251	233	249	212	231	248	226
Mitrovica	Sredina	2.30	2.49	2.49	3.47	2.46	2.79	3.04	2.43
	N	99	98	100	100	100	100	99	99
Prizren	Sredina	2.41	2.38	2.29	3.46	2.64	2.90	3.75	2.73
	N	165	166	164	165	164	165	166	164
Peć	Sredina	3.33	2.65	2.33	3.87	2.52	2.79	3.96	2.78
	N	92	92	90	92	87	89	92	88
Uroševac	Sredina	3.42	2.64	2.69	4.35	3.20	3.77	4.42	2.39
	N	100	100	100	100	100	100	98	70
Đakovica	Sredina	2.28	1.87	2.20	2.28	2.11	2.27	2.32	2.25
	N	99	99	99	99	99	99	99	97
Gnjilane	Sredina	2.76	2.24	2.13	3.57	2.43	2.34	3.04	2.28
	N	122	122	121	121	122	122	122	122
Severno Kosovo	Sredina	1.51	1.25	1.15	2.21	1.10	1.10	1.49	1.06
	N	67	67	67	67	67	67	67	67
Total	Sredina	2.61	2.26	2.24	3.48	2.51	2.76	3.37	2.40
	N	995	995	974	993	951	973	991	933

Tabela 11. Regioni

Molimo vas, naznačite koliko verujete dole navedenim institucijama kada se radi o sa bezbednosnim pitanjima?											
Etnička pripadnost po regijama			Predsednici	Premijeru	Ministru Unutrašnjih Poslova	Policiji Kosova	Parlamentarnoj Komisiji za Bezbednost, Unutrašnje Poslove i Kosovske Bezbednosne Snage	Ministru Bezbednosnih Snaga	Kosovskim Bezbednosnim Snagama	Kosovskoj Obaveštajnoj Agenciji	Direktoru Kosovske Obaveštajne Agencije
Albanci	Priština	Sredina	2.69	2.19	2.30	3.85	2.97	3.32	3.88	2.62	2.40
		N	204	204	191	202	178	193	201	188	178
	Mitrovica	Sredina	2.39	2.66	2.72	3.73	2.72	3.12	3.43	2.63	2.55
		N	80	79	81	81	81	81	80	81	80
	Prizren	Sredina	2.39	2.31	2.22	3.53	2.56	2.86	3.86	2.66	2.60
		N	135	136	134	135	134	135	136	134	135
	Peć	Sredina	3.38	2.67	2.34	4.01	2.57	2.91	4.15	2.90	2.33
		N	81	81	79	81	76	78	81	77	75
	Uroševac	Sredina	3.55	2.68	2.77	4.56	3.47	4.16	4.95	2.58	2.53
		N	77	77	77	77	77	77	75	52	53
	Đakovica	Sredina	2.25	1.84	2.15	2.19	2.09	2.21	2.26	2.20	2.07
		N	89	89	89	89	89	89	89	87	89
	Gnjilane	Sredina	2.79	2.38	2.49	4.31	3.28	3.14	4.28	3.05	2.88
		N	76	76	75	75	76	76	76	76	76
	Severno Kosovo	Sredina	1.36	1.45	1.64	3.09	1.64	1.64	4.00	1.36	1.55
		N	11	11	11	11	11	11	11	11	11
	Total	Sredina	2.70	2.33	2.38	3.71	2.78	3.08	3.81	2.63	2.45
		N	753	753	737	751	722	740	749	706	697
Seri	Priština	Sredina	2.30	1.95	1.40	2.65	1.05	1.00	1.00	1.00	1.00
		N	20	20	20	20	20	20	20	20	20
	Mitrovica	Sredina	2.33	2.00	1.33	2.33	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
		N	9	9	9	9	9	9	9	9	9
	Peć	Sredina	1.83	1.67	1.17	1.33	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
		N	6	6	6	6	6	6	6	6	6
	Uroševac	Sredina	2.15	1.54	1.31	3.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
		N	13	13	13	13	13	13	13	13	13
	Gnjilane	Sredina	2.72	2.00	1.54	2.37	1.04	1.00	1.00	1.00	1.00
		N	46	46	46	46	46	46	46	46	46
	Severno Kosovo	Sredina	1.54	1.21	1.05	2.04	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
		N	56	56	56	56	56	56	56	56	56
	Total	Sredina	2.11	1.65	1.29	2.29	1.02	1.00	1.00	1.00	1.00
		N	150	150	150	150	150	150	150	150	150
Drugi	Priština	Sredina	2.59	2.63	2.77	4.04	2.86	3.50	4.19	3.17	2.67
		N	27	27	22	27	14	18	27	18	15
	Mitrovica	Sredina	1.60	1.60	1.70	2.40	1.70	1.70	1.80	2.11	1.80
		N	10	10	10	10	10	10	10	9	10
	Prizren	Sredina	2.50	2.70	2.57	3.17	3.00	3.07	3.27	3.07	3.00
		N	30	30	30	30	30	30	30	30	30
	Peć	Sredina	4.20	3.60	3.60	4.60	3.60	3.00	4.40	3.20	2.75
		N	5	5	5	5	5	5	5	5	4
	Uroševac	Sredina	4.10	3.80	3.90	4.50	4.00	4.40	4.90	4.00	3.67
		N	10	10	10	10	10	10	10	5	3
	Đakovica	Sredina	2.60	2.10	2.70	3.10	2.30	2.80	2.90	2.70	2.60
		N	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	Total	Sredina	2.71	2.66	2.75	3.55	2.89	3.12	3.58	3.00	2.72
		N	92	92	87	92	79	83	92	77	72

Tabela 12. Etnička pripadnost po regionima

Ovo izdanje je podržano projektom Promovisanje Demokratskog Društva (DSP), finansirano od

Schweizerische Eidgenossenschaft

Confédération suisse

Confederazione Svizzera

Confederaziun svizra

Švajcarske Kancelarije za Saradnju na Kosovu

(SCO-K), pod upravljanjem Kosovske Fondacije za

Civilno Društvo (KCSF).

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**